

FAKİRLİKLE MÜCADELEDE ZEKÂT VE NEGATİF GELİR VERGİSİNİN ROLÜ

THE ROLE OF ZAKAT AND NEGATIVE INCOME TAX IN THE FIGHT AGAINST
POVERTY

İSMAİL YILMAZ

ÖĞR. GÖR. DR., GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ, İSLAM HUKUKU BİLİM DALI
ASSISTANT PROFESSOR, UNIVERSITY OF GAZİANTEP FACULTY OF THEOLOGY, DEPARTMENT
OF ISLAMIC STUDIES

ismailyilmazmisri@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-1447-0842>

 <http://dx.doi.org/10.29228/k7auifd.33>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types
Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received
30 Nisan / April 2019

Kabul Tarihi / Accepted
12 Aralık / December 2019

Yayın Tarihi / Published
Aralık / December 2019

Yayın Sezonu / Pub Date Season
Aralık / December

Atıf / Cite as

Yılmaz, İsmail, "Fakirlikle Mücadelede Zekât Ve Negatif Gelir Vergisinin Rolü [The Role of Zakat and Negative Income Tax in the Fight Against Poverty]". Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi - Journal of the Faculty of Theology 6/11 (Aralık/December 2019): 961-990.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi - Kilis 7 Aralık University, Faculty of Theology, Kilis, 79000 Turkey. All rights reserved.

For Permissions
ilahiyatdergisi@kilis.edu.tr

FAKİRLİKLE MÜCADELEDE ZEKÂT VE NEGATİF GELİR VERGİSİNİN ROLÜ¹

Öz

Modern devlet anlayışında vergi, bireyin devlete olan bağlılığının önemli bir göstergesidir. Devletle birey arasındaki bu bağ sayesinde kamu giderlerinin finansmanı hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra devlet, sosyal devlet anlayışı kapsamında bireylerin gelirlerini arttırıcı veya bireyler arasındaki gelir farklılıklarını gidermeye yönelik birtakım önlemler almaktadır. Bu önlemler kapsamında belirlenen seviyesinin altında gelire sahip olan bireylerin mevcut durumlarının iyileştirilmesi amacıyla negatif gelir vergisi uygulanmaktadır. Batılı ülkelerde sıklıkla rastlanılan ve Ülkemizde yeterince bilinmeyen negatif gelir vergisi, gelirin adaletli bir şekilde dağılımında ve yoksullukla mücadelede yardımcı unsurlardan biridir. Bu sistemle belirlenen gelir seviyesinin altında kalan bireylere ek gelir sağlanarak veya devlete ödemeleri gereken vergi sorumluluğundan muaf tutulma şeklinde yardımcı olunmakta ve bütçelerine direkt veya dolaylı yönden katkı sağlanmaktadır. Böylece negatif gelir vergisiyle ülkedeki fakirlik sorunuyla mücadelede etkin rol oynanması ve en azından kişilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. İslam'da zekâtın amaçlarından birisi de fakirlik problemini azaltmak ve insanların temel gereksinimlerini karşılayarak daha bir hayat sürmesine zemin hazırlamaktır. Fakirlik şerriden Allah'a sığınılması gereken bir sorun olarak görülmekte ve zekât aracılığıyla bu sorunun azaltılması hedeflenmektedir. Bu bakımdan zekât da teşri amacı ve harcama kalemleri açısından bakıldığında fakirlikle mücadelede etkin bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla negatif gelir vergisi ile amaç bakımından birbirlerine benzemektedir. Özellikle İslam mali hukukunun temel unsurlarından biri olan zekâtın, ekonomik ve sosyal boyutlu fonksiyonları açısından negatif gelir vergisinin günümüz insanına tanıtılması önem arz etmektedir.

Özet

İnsanlar renk, ırk ve cinsiyet olarak farklı olmaları gibi gelir bakımından da farklı olmaları tabiidir. Yaratılış itibariyle sosyal bir varlık olan insanın toplumsal hayatını düzenli bir şekilde sürdürmesi, insanlar arasında yardımlaşma ve dayanışmaya bağlıdır. Bu yardımlaşma bireyler arasında oluşacak ülfet ve merhamet sayesinde teşekkül edebilir. Toplumdaki sosyal yapının sağlam olması dengeli bir iktisadi temel üzerine tesis edilmesiyle ilişkilidir. Varlıklı kimselerin sahip olduklarından bir kısmını zekât veya benzeri yollarla muhtaç insanlara aktarmaları, toplumsal yapının ve ekonominin dengenin korunmasına yardımcı olur. İslam fakirlikle mücadelede insan onuruna yaraşır bir hayat tarzı hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmanın en etkin aracı da zekâttır. Zekâtla zengin ve fakir arasındaki gelir farklarının minimize edilip fakirin asli ihtiyaçların karşılanması ve kendine yaraşır bir hayat standardına ulaşmasına katkı sağlanır. Hz. Peygamber döneminde devlet aracılığıyla hak sahiplerine ulaştırılan zekât, günümüzde de zekâtın kurumsallaştığı İslam ülkelerinde devlet tarafından yerine getirilmektedir. Devlet zekât veren mükellefler ile hak sahipleri arasında aracı olmaktadır. Bu aracılık hizmeti fakirin onurunun zedelenmemesi ve zekât verenler açısından samimiyetin muhafazası için oldukça önemlidir. Zekâtın kurumsallaşmadığı İslam ülkelerinde ise bireysel ve sivil toplum kuruluşları tarafından ifa edilmektedir. İslam ülkelerinde fakirlikle sosyal güvenlik aracı olan zekât aracılığıyla mücadele edilirken zekâtın olmadığı batılı ülkelere ise negatif gelir vergisi aracılığıyla mücadele edilmektedir. Bu sistemde devlet tarafından belirlenen bir gelir seviyesinin altından kalan bireylere çalışıp çalışmadığına bakılmaksızın ek gelir veya sorumluluklarından muafiyet şeklinde yardımda bulunmaktadır. Ülkemizde de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yapılan aynı ve nakdi yardımlar negatif gelir

¹ Bu makale 22.07.2019 tarihinde tamamladığımız *Negatif Gelir Vergisi özelinde Zekâtın Modern Vergi Teorisine Mukayesesi* başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. / This article is extracted from my doctorate dissertation entitled "A Negative income tax centered comparison of zekâh with modern tax theory" (Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep/Türkiye, 2019)

vergisi kapsamında değerlendirilebilir. Negatif gelir vergisi İslam hukuku açısından değerlendirildiğinde fakir ve yoksullara yapılan bir destek olması, kişilerin iradesine bırakılmayıp zorunlu olması bakımından zekâtla benzerlik söz konusudur. Bu bakımdan fakirlikle mücadelede her iki sistemde etkin rol üstlenmektedir. Fakire verilecek zekât miktarının nisab miktarı kadarından başlayıp duruma göre bir yıllık yetecek miktarda veya ömür boyu yetecek miktar olması fakirlikle mücadelede zekâtın rolünü göstermesi açısından önemlidir.

Batılı ülkelerde ve zekâtın sistemleşmediği İslam ülkelerinde fakirlikle mücadele kapsamında ismi sarahaten zikredilmese de negatif gelir vergisi kapsamına giren yardımlar aracılığıyla zengin fakir arasındaki adaletsiz gelir dağılımı bir miktar telafi edilmeye çalışılmaktadır. İnsan onuruna yakışır bir standardı yakalamaları için bireylere gereken aynı ve nakdi yardımlarla bu açık kapatılmaya çalışılmaktadır. Malezya, Endonezya ve Sudan gibi zekâtın sistemleştiği İslam ülkelerinde ise devlet bu görevi zekât aracılığıyla yerine getirmektedir. Zekât, fakirlik problemini tamamen ortadan kaldırmak olmasa da en azından fakir ve zengin arasındaki gelir açığını azaltma ve adaletili gelir dağılımına katkı sağlamaya amaçlamaktadır. Bu bağlamda ülkemizde düzenli bir sistemle olmasa da STK'lar aracılığıyla muhtelif mükelleflerden toplanan zekât gelirleri fakir ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılmaktadır. Yukarıda bahsi geçen yardımlar da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde düzenli bir şekilde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır. Zekât ve Negatif gelir vergisi fakirliği azaltmada etkin bir rol üstlenmektedir. Zekâtın devlet tarafında sistemli bir organizasyonla toplanıp dağıtılması durumunda fakirliği önlemede daha etkin rol oynayacağı kanaatindeyiz. Zekât ve Negatif gelir vergisi fakirliği azaltma noktasında aynı paydada bulunmaktadır. İslam hukukunda nisab miktarı mala sahip olmayanların yararlandığı zekât, batılı ülkelerde devletin belirlemiş olduğu asgari geçim sınırının altında bir gelire sahip olanların faydalandığı, zekât müessesesinden esinlendiği düşünülen negatif gelir vergisi aracılığıyla fakirlerin gelirlerine destek olunmaktadır. Bu yardımlar nakdi olduğu gibi aynı de olabilir. Her iki sistemde gaye fakirlik problemini kökten çözüm bulup yok etmek değil insanların asli gereksinimlerinin temin edilmesidir. Dolayısıyla zekât ve negatif gelir vergisinde fakirin zengin kılmak amaç değildir. Fakirin gelirini arttırarak insan onuruna yarışır bir hayat sürmesine vesile olmaktadır. Bu bakımdan zekât ve negatif gelir vergisinde kişinin daha müreffeh bir hayat yaşamayı istemesi durumunda çalışıp kazanması gerekmektedir. Yoksulluğu azaltma noktasında hem zekât hem de negatif gelir vergisi etkin bir rol üstlenmektedir. Bu rol üç ana strateji ile belirgin hale gelmektedir. Bu stratejiler aynı ve nakdi yardımların dağıtılmasıyla temel ihtiyaçların karşılanması, çalışabilecek güce sahip olanlara istihdam imkanının sunulması ve gelir dağılımındaki farkın azaltılması şeklinde kendini göstermektedir.

Batılı bilim adamları yaptıkları araştırmalar sonucunda zekât felsefesine yakınlaşan düşünce ve anlayışla negatif gelir vergisi gibi sosyal tedbirler geliştirmişlerdir. Geliştirilen bu tedbirler aracılığıyla bireyler ödedikleri vergilerle zorunlu olarak negatif gelir vergisi sistemine katkıda bulunmakta böylece toplumdaki var olan gelir dağılımındaki adaletsizliğin ve fakirliğin azaltılmasında rol oynamaktadırlar. Negatif gelir vergisi sisteminde ise katılım zorunludur. Devlete vergisini ödeyen her mükellef dolaylı yünden bu sisteme katkı sağlamaktadır. Çünkü devlet elde ettiği vergi kaynaklarının bir kısmını negatif gelir vergisi gibi sosyal projelere aktarmaktadır. Zekâtın kurumsallaşmadığı ülkelerde zekâtın verilmesi bireylerin kendi tercihine bırakılmakta ve herhangi bir denetim söz konusu olmamaktadır. Sistemli bir organize olmadıktan dolayı fakirlikle mücadelede zekâttan beklenen sonuç alınmamaktadır. Neden olarak hem elde edilen zekât gelirlerinin sistemsizlikten dolayı az olması hem de elde edilen gelirlerin verimli kullanılmamasından kaynaklandığı düşünülebilir. Sonuç olarak zekât gelirlerinden istifade edenlerin sayısı da beklenin altında kalmaktadır. Zekâtın düzenli bir organize ile yürütüldüğü ülkelerde zekât gelirlerinin daha fazla olduğu ve fakirlikle mücadelede daha verimli sonuçlar alındığı müşahede edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Zekât, Negatif Gelir Vergisi, Fakir, Miskin, Vergi.

THE ROLE OF ZAKAT AND NEGATIVE INCOME TAX IN THE FIGHT AGAINST POVERTY

Abstract

Taxes in the modern state are important indicator of the individual's commitment to the state. This link between the state and the individual aims to finance public expenditures. In addition, within the scope of the social state concept, the state takes measures to increase individuals' income or to eliminate income differences between individuals. Negative income tax is applied in order to improve the current situation of individuals who have income below the level determined within the scope of these measures.

Negative income tax, which is frequently encountered in Western countries and is not sufficiently known in our country, is one of the auxiliary elements in the fair distribution of income and in the fight against poverty. Individuals below the income level determined by this system are assisted by providing additional income or exempting the government from the tax liability they have to pay and contributing directly or indirectly to their budgets. Thus, with the negative income tax, it is aimed to play an active role in the fight against poverty problem in the country and at least contribute to the improvement of the people's living conditions. One of the aims of zakat in Islam is to reduce the problem of poverty and meet the basic needs of people to prepare the ground for a better life. Therefore, they are similar with negative income tax in terms of its purpose. In particular, it is important to introduce negative income tax to today's people in terms of economic and social dimensions of zakat, which is one of the basic elements of Islamic financial law.

Summary

It is natural to have differences between humans in color, race and gender, as well as income. The continuation of the social life of the human being, a social being by creation, depends on the cooperation and solidarity among the people. This aid can be formed by the help of compassion and discretion among individuals. The soundness of the social structure in society is related to its establishment on a balanced economic basis. Transferring some of what the wealthy people have to those in need through zakat or similar means helps to preserve the social structure and economic balance. Islam aims at a life style that is worthy of human dignity in the fight against poverty. Zakat is also the most effective means of achieving this goal. Through zakat, the income gap between the rich and the poor is minimized by providing the poor an opportunity to meet their basic needs and to achieve a decent standard of living. Zakat, which was delivered to the beneficiaries through the state during the time of the Prophet Muhammad, is still performed by the state in Islamic countries where zakat is institutionalized. The state acts as an intermediary between the taxpayers and the beneficiaries. This mediation service is very important for the preservation of sincerity in terms of the harm of the poor and the charitable. In Islamic countries where zakat is not institutionalized, it is performed by individual and non-governmental organizations.

In Islamic countries, poverty is combated by means of the social security instrument, zakat, whereas in western countries, where there is no zakat, negative income tax is applied. In this system, individuals under an income level set by the state are assisted in the form of additional income or exemption from their responsibilities, regardless of whether they work or not. In Turkey, in-kind and cash benefits provided by the Ministry of Family and Social Policies can be evaluated within the scope of negative income tax. When the negative income tax is evaluated in terms of Islamic law, there is a similarity with zakat in terms of being a support for the poor and not being left to the will of the people. In this respect, it plays an active role in both systems in the combat against poverty. In terms of showing the role of zakat

in the combat against poverty, it is important that the amount of zakat to be given to the poor starts from the quorum amount and may be an amount that will be sufficient for a year or even for a lifetime depending on the situation.

In Western countries and Islamic countries where zakat is not systematized, the unjust income distribution between the rich and poor is tried to be compensated to some extent by means of aids that are covered by negative income tax, although the name is not mentioned in the scope of struggle against poverty. This deficit is tried to be covered by the in-kind and cash aids that individuals need to achieve a standard of human dignity. In Islamic countries such as Malaysia, Indonesia and Sudan, where zakat is systematized, the state fulfills this task through zakat. Zakat does not completely eliminate the poverty problem, but at least aims to reduce the income gap between the poor and the rich and contribute to the equitable income distribution. In this context, the zakat income collected from various taxpayers through non-governmental organizations is distributed to the poor and the needy, even though it is not a regular system in our country. The aforementioned aids are also regularly delivered to the needy within the Ministry of Family and Social Policies. Zakat and Negative income tax play an active role in reducing poverty. We think that if zakat is gathered and distributed with a systematic organization on the state side, it will play a more effective role in preventing poverty.

Zakat and Negative income tax meet at the same denominator to reduce poverty. In Islamic law, the income of the poor is supported by the negative income tax, which is thought to be inspired by the establishment of zakat, which is benefited by those who do not have the necessary quorum, and those who have income below the minimum subsistence limit set by the state in Western countries.

These benefits can be in cash or in-kind. In both systems, the goal is not to find a fundamental solution to the problem of poverty, but to ensure that people's essential needs are met. Therefore, it is not the aim to enrich the poor in zakat and negative income tax. Increasing the income of the poor is to be instrumental in leading a life worthy of human dignity. In this respect, if one wants to live a more prosperous life in zakat and negative income tax, he has to work and earn. Both zakat and negative income tax play an active role in poverty reduction. This role becomes evident through three main strategies. These strategies are manifested in the distribution of in-kind and cash aid to meet basic needs, to provide employment opportunities to those who have the power to work and to reduce the difference in income distribution.

As a result of their research, Western scientists have developed social measures such as negative income tax with thought and understanding similar to the philosophy of zakat. Through these measures, individuals contribute to the negative income tax system with the taxes they pay and thus play a role in reducing the injustice and poverty in the existing income distribution in the society. In the negative income tax system, participation is mandatory. Every taxpayer paying the tax to the government contributes indirectly to this system because the state transfers some of its tax resources to social projects such as negative income tax. In countries where zakat is not institutionalized, the granting of zakat is left to the individual's own preference and there is no control. Since it is not organized systematically, the expected results from the zakat are not obtained in the combat against poverty. As a reason, it can be thought that both the income of the zakat obtained from the system is low due to lack of system and the incomes are not used efficiently. As a result, the number of beneficiaries of zakat income is also lower than expected. It is observed that in the countries where zakat is carried out with a regular organization, zakat income is higher and the combat against poverty is more efficient.

Keywords : Islamic Law, Zakat, Negative Income Tax, Poor, Needy, Tax

GİRİŞ

Günümüzde ekonomik sorunlar toplumda çözüm bekleyen problemlerin başında gelmektedir. İnsanlık tarihine kadar uzanan fakirlik problemi İslam'ın kayıtsız kalmadığı hatta büyük bir tehlike olarak gördüğü problemlerden birisidir. İslam'ın fakirliği inanç, ahlak, aile ve toplum için büyük bir tehlike olarak görmektedir. İslam, bu tehlikeyi bertaraf etme, tesirlerini azaltma ve insanın onuruna yaraşır bir hayat tarzını garanti edebilme adına aldığı tedbirlerden biri de zekâttır. Bu bakımdan Allah, zengine malının belli bir kısmında fakir ve miskinlere hisse ayırmalarını emretmiştir.² Günümüzde özellikle yanlış bir yere konumlandırılan zekât, kapitalizmin temelinde güçlü bir darbe vuran bir sistem olmasına rağmen, gönül rızasıyla yapılan nakdi veya aynî bir yardım olarak algılanmaktadır. Bu algının aksine zekât % 2.5 ile % 20 arasında değişen oranlarda, devlet veya fertler aracılığıyla tahsil edilen ve Tevbe suresi 60. ayetinde zikredilen kimselere ifa edilmesi gereken zorunlu bir yükümlülüktür.³ Fakirlikle mücadele kapsamında modern devlet sisteminde önerilen negatif gelir sistemi amaç bakımından zekâta benzemektedir. Her iki sistemin fakirlik probleminde bakışı ve çözüm önerilerinin ortaya konulması önem arz etmektedir.

Öncelikle zekât, negatif gelir vergisi ve fakirlik kavramlarının etimolojik anlamı üzerinde durulacaktır. Daha sonra zekât harcama kalemlerinden fakir ve miskinın zekâttan alacakları hisseler açıklanıp günümüz devlet anlayışında negatif gelir vergisi uygulamalarına yer verilecektir. Son olarak da hem zekâtın hem de negatif gelir vergisinin fakirlikle mücadeledeki rolleri ele alınacaktır.

1.1. Zekât

İslam'ın beş temel esaslarından biri olan “zekât” etimolojik olarak كَرِي كُونْدَنْ تۆرەمىش ۆلۆپ سۆزلۆكتە; artmak, gelişmek, büyümek, temiz olmak ve arınmak⁴ anlamlarına gelmektedir. كَرِي كَوْنَة kelimesi Kur'an'da iki anlamda kul-

² Üdeh Halil Ebü Üdeh, et-*Tatavvuru'd-dilâli beyne lugati's-si'ri'l-câhili ve lugati'l-Kur'âni'l-Kerim*, (Ürdün: Mektebetü'l-Menâr, 1985), 213.

³ A. Muhammed Mannan, *İslam Ekonomisi Teori ve Pratik*, Trc. Bahri Zengin, (İstanbul, Fikir Yayınları 4, 1973), 316.

⁴ Cemâluddîn Ebü'l- Fadl Muhammed b. Mukrim el-İfriki İbn Manzûr, *Lisânu'l-arab*, (Beyrut, Dâr-u Sâdr, 1994), 14/358; Ebü Abdîrrahmân Halil b. Ahmed Ferâhîdî, *Kitabu'l-ayn muretteben ala ahru'fi'l-mu'cem*, “كَرِي” md., thk. Abdulhamid Handevî, (Beyrut, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003), 2/189; Ali b. Muhammed Cürçânî, *Kitâbu't-ta'rifât*, “الكَرِيَة” md (Beyrut, Dârü'l-Kutubi'l-İlmiyye,1983), 114; İsfehani, *Müfredatü'l-elfâzi'l-Kur'an*, 230; Ebü't-Tâhir Meccüddîn Muhammed b. Ya'küb b. Muhammed el-Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-mu'hit*, (Kahire: Dar'u Tıbaa'ül Hadise, 2010), 1343; Ebü'n Nasr İsmâil

lanılmaktadır. Birincisi, sözlük anlamı olan çoğalmak, artmak,⁵ ikincisi de İslam fıkıh literatüründe kullanılan; belli bir miktara ulaşmış olan malın, Allah için her yıl belli bir kısmını ödemek anlamında kullanılmaktadır.⁶ İkinci mana Kur'an'ın kelimeye yüklediği anlam olup cahiliye döneminde bilinmemektedir.⁷ Bu bağlamda Kur'an, bu kavrama cahiliye döneminde bilinmeyen yeni bir anlam yüklemiştir. Rağib el-İsfehanî (ö.502/1108) ise, zekât kelimesinin kökü olan كَز kelimesinin Allah'ın bereketi sonucu meydana gelen artma anlamında olduğunu, hem dünyevi hem de uhrevi işlerdeki artma ve çoğalma manası için kullanıldığını ifade eder ve bu bağlamda كَز الزرع örneğine yer vererek, ekinin artması, çoğalması ve bereketlenmesi anlamında kullanıldığını ifade eder.⁸ Dil bilimcilerinden Zemahşerî (ö.538/1143) de رجل زكي ifadesinin iyilik ve hayır yönü baskın, iyi olan kimse anlamında olduğunu belirterek, كَز kelimesinin artmak, çoğalmak kök anlamıyla bağlantılı olduğunu ifade eder.⁹ İbn Manzur (ö.711/1311), zekât kelimesinin artmak, çoğalmak anlamına geldiğini belirttiikten sonra, ارض زكية örneğini vererek, bunun güzel ve verimli toprak anlamında olduğunu ifade eder. Yine رجل زكي ifadesinin, iyi insan anlamına geldiğine yer verir.¹⁰ Zekât kavramı malî yardım anlamında Kur'an'da otuz defa zikredilmektedir. Bunlardan yirmi altısında namazla birlikte aynı ayette emredilmekte, bir yerde ise farklı ayetlerde namaz ve zekât peş peşe sıralanmaktadır.¹¹ Diğer üç ayette ise zekât, namazdan ayrı olarak tek başına geçmektedir.¹²

İslam hukuk literatüründe zekât, geniş ve dar olmak üzere iki anlamda kullanılmıştır. Geniş manada zekât, gönüllü verilen bütün sadakaları kapsadığı gibi, zorunlu olarak belli bir maldan belli bir oranda verilen zekâtı da kapsamaktadır.¹³ Dar anlamda ise bu kelimeyle sadece İslam'ın beş

b. Hammâd el-Cevherî, *es-Sıhah tacû'l-luga ve sıhah'ul-arabiyye*, (Kahire: Dar'ul Hadis, 2009), 494; Ahmed Ebu Hakah, *Mu'camu'n-nefâis el-vasit*, (Beyrut: Dar'un-Nefais, 2011), 521 ; Üdeh, *et-Tatavvuru'd-Dilâli*, 211; Ebu'l Kasım Carullah Mahmud b. Ömer b. Ahmed Zemahşerî, *Esasu'l-belağa*, thk. Muhammed Basil Uyuni's Sûd, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1998), 1/418; Ebû Bekr Şemsü'l-Eimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl Serahsî, *el-Mebsût*, 1-30 (Beyrut: Daru'l-Ma'rifê, 1993), 2/149; Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed Bedreddin el-Aynî, *el-Binâye fî şerhi'l-hidâye*, (Beyrut, Daru'l Fikr, Beyrut, 1990), 3/339; Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuk-i islâmiyye ve istılahat-ı fikihiyye kamusu*, (İstanbul: Bilmen Yayınevi, İstanbul, 1990), 4/77; Abdullah Kahraman, Ömer Nasuhi Bilmen, *Fıkıh İlmi ve İslam Hukuku Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul: Nizamiye Akademi, 2016), 219.

⁵ en-Nur 24/21; en-Nisâ, 4/49.

⁶ el-Bakara 2/43; el-Araf 7/156; el-Leyl 92/17-18.

⁷ Üdeh, *et-Tatavvuru'd-dilâli*, 212-213.

⁸ Zemahşerî, *Esasu'l-belağa*, 1/418.

⁹ İsfehani, *Müfredât*, 230.

¹⁰ İbni Manzûr, *Lisânü'l-arab*, 14/358.

¹¹ el-Mu'minûn, 23/1-4.

¹² el-A'râf, 7/156; er-Rum, 30/39; el-Fussilet, 41/6-7.

¹³ Vecdi Akyüz, *Zekât*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2009), 31.

rüknünden biri olan zekât kastedilmektedir. Bu bağlamda zekâtın değişik tarifleri yapılmıştır. Bu tariflerden bazıları şunlardır:

Zekât, malikin kendine mahsus maldan verilmesi gereken mecburi bir pay,¹⁴ bir malın muayyen bir miktarını muayyen bir zaman sonra hak eden bir kısım Müslümanlara Allah rızası için tamamen temlik ve verme,¹⁵ maldan Allah'ın farz kılmış olduğu belli bir bölümün hak edenlere verilmesi şeklinde tanımlanmıştır.¹⁶ Sadaka ve zekâtın aynı anlama gelen kavramlar olduğunu savunan Arap dili âlimlerinden Ebu Ubeyd, sadakayı, "Müslümanın altın, gümüş, deve, sığır, koyun, hububat, mahsul gibi mallarının zekâtıdır" şeklinde tarif eder. Ebu Ubeyd, zekât Allah'ın tayin ettiği sekiz zümreye verilir, başka kimsenin bunda hakkı yoktur, diyerek sadaka ile zekâtı aynı anlamda kullanır.¹⁷ Bununla birlikte Şafîî hukukçulardan Maverdî de Ebu Ubeyd gibi zekâtın sadaka manasında kullanıldığını ifade eder. Maverdî'ye göre zekât, "hakikaten ve hükmen çoğalma kabiliyeti olan, sahibi tarafından meşru yollardan kazanılan mallardan alınan ve layık olanlara yardım anlamı taşıyan farz ibadettir."¹⁸ Diğer bir tarif ise; Allah'ın, Kur'an'da ifade edilen sınıflara verilmek üzere farz kıldığı, zengin sayılan kişilerin malından alınan belirli paydır, şeklindedir.¹⁹

Zekâta dair yukarıdaki tanımlar arasında "Allah'ın, Kur'an'da ifade edilen sınıflara verilmek üzere farz kıldığı, zengin sayılan kişilerin malından alınan belirli paydır." şeklindeki tanım efradını câmi' ayyarına mani olması bakımından tutarlı olmadan dolayı tercih edilebilir. Ebû Ubeyd ve Maverdî'nin zekât ve sadakanın eş anlamlı kavramlar olduğu şeklindeki görüşleri²⁰ kanaatimizce isabetli değildir. Sadaka kapsam ve içerik bakımından zekâttan daha geniş ve üst bir kavramdır. Kur'an'da zekâtın kullanım

¹⁴ Seyyid Şerif Ali b. Muhammed Cürçânî, *Mu'cemu't-tarifât*, thk. Muhammed Sıddık el-Minşevi, (Daru'l-Fadile, 2004), 99.

¹⁵ Abdulgani el-Ganimi El-Meydani, *el-Lübâb fi şerhi'l-kitâb*, thr. Abdurrezzak Mehdi, (Beyrut: Daru'l-Kütubi'l Arabî, 2008) 1/136; Ömer Nasuhi Bilmen, *Kâmûs*, 4/77; Mehmet Erkal, "Zekât", (Türkiye Diyanet İşleri İslam Ansiklopedisi, 2013), 44/97.

¹⁶ Yusuf Karadağ, *Fıkhu'z-zekâti diraseten mukararaten li ahkâmihî ve felsefetihi fi davî'l Kur'âni ve 's sünne*, (Beyrut: Müessesetü'r Risale Naşirun, 2014) 49.

¹⁷ Kasım b. Sellâm Ebu Ubeyd, *Kitabü'l emvâl*, thk. Muhammed Amara, (Kahire: Daru's Selam, 2009) H.no: 42, 81; ERKAL, "Zekât", 44/197.

¹⁸ Ebi'l Hasan Ali b. Muhammed b. Habîb Maverdî, *Ahkamu's- sultaniyye ve'l vilayetü'd-diniyye*, (Kahire: Şirketu'l-Kuds li'n-Neşr ve't Tevzi', 2014), 158.

¹⁹ Refik El-Acem, *Mevsûatu mustalahâti usûl'ul -fikh inde'l-muslimîn*, (Lübnan: Mektebetu Lübnan, 1998), 1/745; Karadağ, *Fıkhu'z zekât*, 49; Ayrıca Zekât tarifleri hakkında geniş bilgi için bkz. Aynî, *el-Bidâye*, 3/340; Vehbe Zuhaylî, *el-Fıkhu'l-islâmîyye ve edilletuhu*, (Dımaşk: Dâru'l-Fikr, 1989) 2/730; Yunus Vehbi Yavuz, *İslâm'da Zekât Müessesesi*, (İstanbul: Feyiz Yayınları, 1972), 29; Mehmet ERKAL, *Zekât Bilgi ve Uygulama*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2008) 21; AKYÜZ Zekât, 31; Beşir Gözübenli, *Zekât: Rahmet Getiren Paylaşım, İslam'a Giriş; Ana Konulara Yeni Yaklaşımlar*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008), 285.

²⁰ Ebu Ubeyd, *Kitabu'l emvâl*, no: 42, 81; Maverdî, *Ahkamu's- sultaniyye*, 158.

şekilleri incelendiğinde zekâtın tekil, sadakanın ise hem tekil hem de çoğul zikredilmesi; sadakanın kapsamının geniş olduğu ve daha üst bir kavram olduğu kanaatini güçlendirmektedir. Zekât sadakanın farz olan şeklidir. Sadakalar ise şartlarına göre farz ve müstehab arasında değişebilmektedir.²¹ Bu bağlamda her zekât sadakadır, ama her sadaka zekât değildir şeklindeki bir tanımlama daha doğru görünmektedir.

1.2. Negatif Gelir Vergisi

Negatif Gelir Vergisi, “geliri belli bir düzeyin altında olan kimselerin vergiden muaf tutulması veya kişiye para yardımı yapılarak gelirinin belirlenen düzeye çıkarılması anlamına gelen minimum geliri garanti eden bir vergilendirme tekniğidir.”²² Bu vergi sisteminde, mükellefin belirli bir gelir seviyesinin (açlık sınırı veya yoksulluk sınırı) altında kalan kişilere yapılan nakdi yardım şeklinde de tanımlanabilir.

Negatif Gelir Vergisi, gelir bölüşümünü daha adil bir hale getirmeyi hedeflemektedir. Aynı zamanda belirli bir gelir düzeyini garanti eden ve bu yönüyle yoksullukla mücadeleyi amaçlayan bir sistemdir.²³ Diğer bir ifadeyle negatif gelir vergisi, geliri geçim indiriminin altında olan bir kişinin vereceği beyannameye istinaden bu geçim indirimine kadar kendisine devletçe ödeme yapılmasıdır.²⁴ Bu sistemde bütün bireylerin bir vergi beyannameyi doldurmaları gerekmektedir. Sadece geçim indirimini aşan kişiler gelir vergisi ödemekte, geçim indirimi seviyesinin altında olan kişiler ise devletten maddi bir yardım almaya hak kazanmaktadır. Bu yönü ile negatif gelir vergisi, sosyal yardım programlarına benzemektedir. Ancak aralarındaki en önemli fark, negatif gelir vergisinin çalışanları da kapsamasıdır. Kişinin gelirinin belirlenen seviyenin altında olması temel kriter olarak benimsenmektedir. Sosyal yardımlar ise kişinin gelirine bakılmaksızın eşit miktarda yapılan aynî ve nakdî yardımları içermektedir.²⁵

²¹ Gözübenli, Beşir, *Zekât-Fitre Nisablarının Değerlendirilmesi Sempozyumu*, V. İslam Hukuku Anabilim Dalı Koordinasyon Toplantısı, 2-4 Haziran Kızılcahamam, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008), 45.

²² Şiir Yılmaz, vd, *İktisat Terimleri Sözlüğü*, 447; Türkan Öncel, “Gelirin Yeniden Dağılım Politikası Aracı Olarak Negatif Gelir Vergisi”, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, (İstanbul: 28. Seri, 1981-82, 1982), 5.

²³ Coşkun Can Aktan - İstiklal Yaşar Vural, *Yoksullukla Mücadele ve Negatif gelir vergisi önerisi*, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu, Yayınları, (2002) 1-13.

²⁴ Akif Erginay, *Kamu Maliyesi*, (Ankara: Savaş Yayınları, 1994) 94.

²⁵ Yazgan, *Sosyal Güvenlik Açısından Zekât*, 134.

1.3. Fakirlik Kavramı

Sözlükte fakr kelimesi, ayrılmak, delmek, ihtiyaç, değersiz,²⁶ omurga, bel kemiği kırılmak anlamlarına gelmektedir.²⁷ Bu bağlamda kavram olarak fakir zenginle zıt anlamdadır. Fakr ve türevleri Kur'an-ı Kerim'de on iki yerde geçmektedir.²⁸ Bunlardan iki ayette Allah'ın zengin, insanların ise fakir olduğu zikredilirken²⁹ diğer ayetlerde zengin kelimesinin zıddı, maddi sıkıntı ve ihtiyacı olan anlamında kullanılmıştır.³⁰ Fakir kelimesinin çoğulu olan fukara sözcüğü, zekât almaya ehil olan sınıflar arasında zikredilmesi hasebiyle konumuz açısından önem arz eder. Bu kavram İslam hukukçuları tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır. Söz gelimi; İbni Abbas (ö.68), Hasan Basrî (ö.110/728) İmam Malik (ö.179/795), fakiri, ihtiyaç sahibi olduğu halde iffetinden bir şey isteyemeyen kimse olarak tanımlamışlardır.³¹ Hanefi hukukçular, nisab miktarına ulaşacak malı olmayan kimse olduğu kanaatindedirler.³² Şafiî hukukçular ise fakiri ister kötürüm olsun veya olmasın, dilensin veya dilenmesin, hiç malı bulunmayan ve işine yarayacak şekilde bir meslek icra edemeyen kimse şeklinde tarif etmektedirler.³³ Hanbeliler de fakiri ayette ilk zikredilmesi bakımından miskinden daha muhtaç olan kimse olarak görmektedirler.³⁴ İslam hukukçuları her ne kadar "fakir" kavramının anlamında farklı fikirlere sahip olsalar da malı ve kazancı olmayan, muhtaç kimse olması ve zekât almaya ehil olması bakımından hem fikirlerdiler.³⁵

²⁶ Ferâhîdî, *Kitabu'l ayn*, "الفقر" md., 3/332; İbni Manzur, *Lisanu'l-arab*, 5/3446; İsfehani, *Mufreddâtü elfazî'l-Kur'an*, 496.

²⁷ Abdusselam Hiraşî, *Fikhu'l fukarâi ve'l mesakin fi'l kitabî ve's sünne*, (Riyad: Daru'l Mueyyed, 2002) 20; Muhammed b. Omar b. Salim Bezmül, *Ahkâmu'l-fakr ve'l miskin*, (Beyrut: Daru'l-Beşâiri'l İslamiyye, 1999) 30; İbni Manzur, *Lisanu'l-arab*, 5/3446

²⁸ Muhammed Fuad Abdülbaki, *Mu'camu'l mufehres li elfâzî'l Kur'ani'l Kerim*, (Beyrut: Daru'l Ma'rife, 2010) 723.

²⁹ el-Fâtür 35/15; el-Muhammed 47/38.

³⁰ el-Kasas 28/24; el-Haşr 59/8

³¹ Kurtubî, *Camîu li ahkâmu'l Kur'an*, 4/500; Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'an*, 3, 158; İbn Arabî, *Ahkâmu'l-Kur'an*, 2, 523; Taberî, *Câmiü'l-beyân*, 6/28; Razî, *Tefsirü'l-kebir*, 8/109; Karâfî, *ez-Zahîra*, 3/144; İbni Rüşd, *Bidayetu'l müctehid*, 2/38; İbn Zenceveyh, *Kitabu'l-embvâl*, No:1698, 536; İbni Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm*, 2/495; Ebî Hayyân, *Tefsiru bahru'l muhît*, 5/58.

³² Bkz. Serahsî, *Mebzut*, 3/8; Mergînânî, *el-Hidaye*, 1/110; İbnu'l Hümmam, *Şerhu fethi'l-kadir*, 2/261; İbni Abidîn, *Reddu'l muhtâr*, 3/283; İbni Rüşd, *Bidayetu'l müctehid*, 2, 38; Kâsânî, *Bedâiü's-sanâi'*, 2/466; Karâfî, *ez-Zahîra*, 3/143; Kurtubî, *Camîu li ahkâmu'l Kur'an*, 4/501; Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'an*, 3/158; İbni Abidîn, *Reddu'l-muhtâr*, 3/283; Mevsilî, *el-Ihtiyar*, 1/159; Cezîrî, *Kitabu'l fıkhi alâ mezâhibi'l erbea*, 1/562; Taberî, *Câmiü'l-beyân*, 6/26; Şevkanî, *Fethü'l-kadir*, 2/521; İbni Kesir, *Tefsiru'l Kur'ani'l Azîm*, 2/496; Ebî Hayyân, *Tefsiru bahri'l-muhît*, 5/58.

³³ Şafiî, *Umm*, 3/82; Hiraşî, *Fikhu'l fukarâi ve'l mesakin*, 26; Cezîrî, *Kitabu'l fıkhi alâ mezâhibi'l-erbea*, 1/565; Şevkanî, *Fethü'l-kadir*, 2/522; Gazalî, *İhya'u ulûmi'd-dîn*, 1/637.

³⁴ Ebu Muhammed Muvaffaddin Abdullah b. Ahmed b. Muhammed İbni Kudâme, *el-Kâfi fi fıkhi'l imami'l mübeccel Ahmed b. Hanbel*, thk. Muhammed Faris-Mas'ad Abdulhamid Sâdânî, (Beyrut: Daru'l Kütübî'l İlmiyye, 1994), 1/424; Ruheybânî, *Matalibu uli'n nuhâ*, 2/134; Cezîrî, *Kitabu'l fıkhi alâ mezâhibi'l erbea*, 1/565.

³⁵ Razî, *Tefsirü'l-kebir*, 8/109.

1.4. Miskinlik Kavramı

Miskin kelimesi Arapça sakin olmak, hareketi sona ermek anlamlarına gelen “سكن” kökünden türemiş olup çoğulu “مساكين” dir.³⁶ Bu manada “hareket” in zıddına “sükûn” denilmektedir. Miskin ayrıca “zelil ve zayıf” anlamına da gelmektedir. Bu sebeple fakirlere miskin de denilmiştir. Hanefiler miskini; ihtiyacını karşılayamayan onu muhtaçlıktan kurtaran bir mesleği veya malı olmayan kimse olarak tanımlarken,³⁷ Şafiiler, insanlardan istesin yahut istemesin malı veya mesleği olan fakat kazancı kendine yeterli olmayan, kişiyi zengin kılmayan ve sağlıklı olmakla birlikte ihtiyaç sahibi olan kimse olarak tanımlar.³⁸

Miskin kelimesi Kur’anda tekil olarak on bir, çoğul olarak (mesâkîn) on iki yerde geçmektedir. Bu ayetlerin içeriğinde miskinlerin gözetilmesi, maddî yönden desteklenmesi ve yedirilmesi övülüp mağfiret sebebi sayılmış,³⁹ haklarının verilmesi istenmiştir.⁴⁰ Miskinlerin mahrumiyet içinde bırakılması ve doyurulmasının özendirilmemesi nankörlerin ve cehennemliklerin tutumları arasında zikredilmiştir.⁴¹ Onlara yardımdan kaçmak için gizlice ürün devşirmeye kalkışanların başına gelen ibretlik felâket anlatılmıştır.⁴² Miskinleri elde edilen üründen mahrum bırakmakla büyük bir suç işlemiş olmaları, kendilerine yapılan iyiliğin durdurulmasının yanlışlığı anlatılmış,⁴³ miras dağıtımında hazır bulunan miskinlerin bundan nasiplendirilip gönüllerinin alınması tavsiye edilmiştir.⁴⁴

Ayetlerde geçen fakir ve miskin kavramlarının aynı anlama geldiğini ileri sürenler olmuşsa da ulemanın çoğunluğu fakirlik ve miskinliği zayıflık / düşkünlük sıfatı bakımından ortak, ancak yoksulluk derecesi veya nitelik açısından farklı olduğu görüşündedirler.⁴⁵ Cumhuriyetin ittifak ettiği görüşe göre bunların ayırıcı özelliği zayıflık ve ihtiyaç derecesidir. Fakat hangisinin düşkünlük derecesi bakımından daha alt seviyede olduğu hususunda

³⁶ İbni Manzur, *Lisanu’l-arab*, 13/211-218.

³⁷ İbnü’l Hümmam, *Şerhu Fethu’l-kadîr*, 2/261; Kâsânî, *Bedâi’ü’s -sanâi*, 2/465; İbni Abidin, *Reddu’l-muhtâr*, 3/284; İbni Rüşd, *Bidayetu’l müctehid*, 2/38; Şafîi, *Umm*, 3/182; Hiraşî, *Fıkhü’l fukarâi ve’l mesakin*, 26; Mevsili, *el-Ihtiyar*, 1/160; Cezîrî, *Kitabu’l fıkhî alâ mezâhibi’l erbea*, 1/562; Akyüz, *Zekât*, 507.

³⁸ Şafîi, *Umm*, 3/182; Nevevî, *Ravdatu’t-tâlibîn*, 2/311; Hiraşî, *Fıkhü’l fukarâi ve’l mesakin*, 31; Ruheybânî, *Matalibu Uli’n-Nuhâ*, 2/135; Cezîrî, *Kitabu’l Fıkhî Alâ Mezâhibi’l Erbea*, 1/566; Gazalî, *İhya’u ulûmu’d-dîn*, 1/637.

³⁹ el-Bakara 2/83, 177, 215; en-Nisâ 4/36; el-İnsân 76/8

⁴⁰ el-İsrâ 17/26; er-Rûm 30/38

⁴¹ el-Hâkka 69/34; el-Müddessir 74/44; el-Fecr 89/18

⁴² el-Kalem 68/24

⁴³ en-Nûr 24/22

⁴⁴ en-Nisâ 4/8.

⁴⁵ Sabık, *Fıkhü’s-sünne*, 1/362.

fikir birliği yoktur.⁴⁶ Bu hususta Ahmed b. Hanbel, kendisinden nakledilen bir rivayette Şafii, İmâmiyye ve Zâhirîler'den İbn Hazm, Asmaî, Ebû Ca'fer, Ahmed b. Ubeyd'e göre fakir hiçbir şeyi bulunmayan, miskin ise kendisinin ve ailesinin zorunlu ihtiyaçlarını israfa ve cimriliğe kaçmaksızın konumuna uygun düzeyde karşılayacak kadar helâl mala sahip olmayan kimsedir. Diğer bir ifadeyle kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kimselere yetecek miktarda kazanç elde edemeyen, geliri giderini kapatmayan kimsedir.⁴⁷ Ebû Hanife'ye göre fakirin durumu miskinden daha iyi bir seviyededir. Ona göre fakir, kendisine yetebilecek ve ayakta tutabilecek bir mala sahip kimse iken, miskin ise hiçbir şeye sahip olmayan kimsedir.⁴⁸ İbn Cerîr et-Taberî'de (v.310/923) bu görüştedir.⁴⁹ Ebû Yusuf'a göre ise fakir ve miskin bir sınıftır. Birinin bir diğerine üstünlüğü söz konusu değildir. Fakir ve miskin aynı anlama gelen farklı kelimelerdir. Dolayısıyla Ebû Yusuf, zekâtın sarf yerleri söz konusu olduğunda bir ayırım yapmamakta, iki sınıfı bir görmektedir.⁵⁰

Ayrıca kaynaklarda fakirin kim olduğu ile ilgili şu şekilde yorumlar yapılmıştır: başkasından yardım istemekten çekinen, muhtaç olan, Mekke'den Medine'ye hicret eden ihtiyaç sahibi, suffe ashabı ve hasta olup ihtiyacını karşılayamayan kimsedir. Miskin için yapılan yorumlar da şu şekildedir: zillet içinde yardım isteyen kimse, sağlıklı fakat ihtiyaç sahibi kimse, Muhacirler dışındaki ihtiyaç sahipleri, gayrimüslimlerden ihtiyaç sahipleri, çalışma gücü bulunup nisab miktarından az mala sahip fakat kazancı kendisine yetmeyen kimse olduğu şeklinde yorumlar mevcuttur.⁵¹ Hamidullah ise miskin konusunda şu ifadelere yer verir; "Fukara, Müslüman yoksullar, Müslüman fakirleri tabiri hiçbir münakaşayı gerektirmez. Delalet ettiği mana açıktır. Fakat "mesakin-miskinler" tabirine gelince Hz. Ömer'in yüksek otoritesi, burada bu tabirin İslam devletinin gayrimüslim sakinlerinin yoksullarına delalet ettiği hakkında bize mesnet teşkil eder. Sami filolojisi

⁴⁶ Hiraşî, *Fıkhü'l-fukarâi ve'l-mesakin*, 24; Muhammed Ali Sayes, vd., *Tefsiru ayati'l-ahkâm*, (Beirut: Daru'l Esir, 1994) 3/57; Muhammed Ebu Zehra, *Uygulamalı Zekât Hukuku, Temel Kaideler*, (Konya: Selçuklu Matbaası, 1978) 90; Kurtubî, *Camiu li ahkâmü'l Kur'an*, 4/503.

⁴⁷ Ferrâ, *Ahkâmü's-sultaniyye*, 207; Razi, *Tefsirü'l-kebir*, 8/109-112; Cengiz Kallek, "Miskin" md., (Türkiye Diyanet İşleri İslam Ansiklopedisi, 2005) 30/183; Kendisine yetme miktarıyla Maliki ve Hanbelilere göre bir yıllık ihtiyaç, Şafii'lere göre ise ömür boyu yetecek miktar kastedilmektedir. (Karadavi, *Fıkhü'z-zekât*, 460.)

⁴⁸ İbni Nuceym, *Bahru'r-râik*, 2/419; İbni Abidin, *Reddu'l-muhtâr*, 3/283; Cezîri, *Kitabu'l fıkhî alâ mezâhibi'l-erba*, 1/563; Maverdi, *Ahkâmü's-sultaniyye*, 168; Razi, *Tefsirü'l-kebir*, 8/109; Ebî Hayyân, *Tefsiru bahru'l muhit*, 5/58; Karadavi, *Fıkhü'z-zekât*, 458.

⁴⁹ Taberî, *Camiü'l-beyân*, 6/24.

⁵⁰ Maverdi, *Ahkâmü's-sultaniyye*, s.168; Karadavi, *Fıkhü'z-zekât*, 457.

⁵¹ Ebu Bekir Abdullah b. Muhammed İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, thk. Hamed b. Abdullah el-Cuma - Muhammed b. İbrahim el-Humeidan, (Beirut: Mektebetü'r-Rüşd, 2004) 4/324 (10686- 10693 no'lu hadisler)

de bunu teyit eder. Mesela meşhur Hammurabi Kanununda (mushkino) tabiriyle karşılaşıyoruz ki daha sonra bu tabiri İslam hukukuna zimmi yakın bir kavram olarak geçmiştir ki yabancı sakin, yabancı mukim manasına gelmektedir.⁵²

Bu açıklamalardan sonra fakir ve miskin kavramları ihtiyaç sahipliği yönünden aynı olup ihtiyaç seviyeleri bakımından farklı olduğu söylenebilir. Günlük kullanımda ihtiyaç sahibi olması bakımından miskin fakirden daha aşağı seviyede olan kimse olarak yer edinmiştir.

2. ZEKÂTIN FAKİRLİKLE MÜCADELEDEKİ ROLÜ

Allah, fitratlarını da nazar-ı itibara alarak insanlara bahşetmiş olduğu nimetleri faklı seviyelerde vermiştir. Bu durum Al-î İmrân suresinde “*De ki: “Ey mülkün sahibi olan Allah’ım! Sen mülkü dilediğine verirsin. Dilediğinden de mülkü çeker alırsın. Dilediğini aziz edersin, dilediğini zelil edersin. Hayır senin elindedir. Şüphesiz sen her şeye hakkıyla gücü yetensin.”*”⁵³ şeklinde açıklanmıştır. İnsanların renklerinin, dillerinin ve ırklarının farklı olması gibi ekonomik durumlarının da farklı olması doğaldır. Her toplumda gelir seviyesi yüksek ve düşük insanların varlığı kaçınılmazdır. Fakirlik, sadece Müslüman toplumlarda değil, bütün toplumlarda farklı boyutlarda var olan ve mücadele edilmesi gereken bir olgudur. İslam fakirlik problemine farklı bir açıdan yaklaşmıştır. Diğer sistemlerden farklı olarak zengin fakir ayırt etmeksizin her bir bireye değer atfetmiştir.⁵⁴ İslam fakirlik olgusunu, inanç, ahlak, doğru düşünme, aile ve toplum için tehlike görmüştür.⁵⁵ Fakirlik, özellikle de Allah’ı unutturan bir seviyeye vardığında, defedilmesi istenen ve şerrinden Allah’a sığınılan bir musibet olarak görülmektedir. Nitekim Hz. Peygamber birçok hadisinde fakirlikten Allah’a sığınmıştır.⁵⁶ Dolayısıyla İslam, insanın onuruna yakışan bir hayat standardını hedeflemekte, onu sıkıntı, ihtiyaç ve yokluğun pençesinden koruyacak çözümler getirmekte-

⁵² Muhammed Hamidullah, *İslam’ın Hukuk İlmine Yardımları*, Der: Salih TUĞ, (İstanbul: Milliyetçiler Derneği Yayınları, 1962), 70.

⁵³ Ali İmrân, 3/26.

⁵⁴ el-İsra, 17/70; el-Lokman, 31/20, et-Tin, 95/4; ez-Zariyât, 51/21; el-İbrâhîm, 14 /32-33.

⁵⁵ Karadavî, *Müşkiletu’l fakri ve keyfe alacehe’l islam*, (Beyrut: Müessesetü’r Risale, 1985), 34.

⁵⁶ Hadisler için bkz. Hz. Aişe’den rivayet edilen bir hadiste “*Allah’ım cehennemin fitnesinden sana sığınırım, Zenginlik fitnesinden sana sığınırım, fakirlik fitnesinden sana sığınırım.*” Yine Ebu Hureyre’den rivayet edilen bir hadiste “*Allah’ım! Fakirlikten, killet ve zilletten sana sığınırım. Zulüm etmekten ve zulme uğramaktan sana sığınırım*” Buhârî, *Deavât*, 8, 79; İbn Hanbel, 13, H.no:8053, 418; Nesâî, *İstiâze*, 8, 261; İbn Hibbân, *İstiâze*, 3, 300; Hakîm, *Dua*, 1, 541; diğer bir rivayette “*Allahım küfür ve fakirlikten sana sığınırım, Allah’ım kabir azabından sana sığınırım. Senden başka ilah yoktur*” Nesâî, *Sehiv*, 3, 73; İbn Hibbân, *İstiâze*, 3, 303; İbn Huzeyme, *Salât*, 1/367.

dir. Bu çözümlerin en önemlisi de zekâttır. Zekât zengini fakirin geçimine katkı sağlamayla yükümlü tutmuştur.

İslam devletinin en önemli gelir kaynağı olan zekâtın harcama kalemleri devlet başkanının veya temsilcilerinin iradesine bırakılmayıp bizzat Allah tarafından belirlenmiştir. Zekât gelirlerinin harcanabileceği sınıfların Allah tarafından belirlenmesi özellikle Hz. Peygamber'den sonra çıkabilecek keyfi harcama, tarafgirlik ve kayırma ihtimalini ortadan kaldırmıştır. Ebu Dâvûd (ö.275/888) Ziyâd bin Hâris es-Sudâî'den şöyle bir hadis rivayet etmiştir: “Hz. Peygamber'e gelip biat ettim. O sırada bir adam gelerek: “Bana sadakadan ver!” dedi. Hz. Peygamber adama: “Allah, sadakalar hususunda ne herhangi bir peygambere ne de bir başkasına hüküm verme yetkisi tanımadı, hükmü bizzat kendisi verdi. Sadakaları sekiz hisseye ayırdı. Eğer sen bunlardan birine girersen sana hakkını veririm”⁵⁷ Hadis, bu konudaki yetkinin sadece Allah'a ait olduğunun ortaya koyması bakımından önemlidir.

Zekât veya herhangi bir vergide önemli olan tahakkuk ve tahsilin yanı sıra bu gelirlerin hak sahiplerine adaletli bir şekilde dağıtılmasıdır. Bu bakımdan Allah'ın Kur'an'da zekât alabilecek grupları *fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslâm'a ısındırılacak olanlar, (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular* şeklinde sarahaten zikretmesi ileride karşılaşılabilecek muhtemel sorunları çözmeye matuftur.⁵⁸

Fakirin topluma iştirak edebilmesi için gereksinim duyduğu yeme, içme, barınma ve evlilik gibi zaruri ihtiyaçları zekât sayesinde karşılanmaktadır. Bu noktada fakirliğe çözüm bulmanın en temel önceliği, bölge ve toplumlara göre farklılık gösteren neden ve sebeplerinin belirlenmesidir. Karadavî fakirliği üç kısma ayırmaktadır: Birincisi; zorunlu veya ihtiyari işsizlikten kaynaklanan fakirlik, ikincisi; kendisine ve bakmakla yükümlü olduğu aile fertlerine yetecek kadar gelir elde etme acizliğinden doğan fakirlik, üçüncüsü de çalıştığı halde geliri kendisi ve ailesinin geçimini sağlamaya yetmeyen gizli fakirliktir (aile fertlerinin sayısının fazla olması nedeniyle geliri yetmeyen işçi, çiftçi, alt gelirli memur gibi).⁵⁹

Zekât fonundan fakirlere verilebilecek yöntemlerden biri de toplumda işsiz olanlara istihdam imkânı sunmaktır. Fakirler için iş sahalarının açıl-

⁵⁷ Ebû Dâvûd, *Zekât*, 2, 357; Beyhakî, *es-Sünen's-sagir*, *Zekât*, 2, 74.

⁵⁸ Karadavî, *Fikhu'z-zekât*, 455.

⁵⁹ Karadavî, *Devrû'z-zekâti fi ilacı müşkilâti'l iktisadiyye ve şuruti nicalihi*, (Kahire: Dar'uş-Şurûk, 2001), 23;

Karadavî, *Müşkiletu'l-fakr*, 34.

ması, üretime katılımlarının sağlaması devletin başlıca görevleri arasındadır. Devletin iş imkânı sağlayamaması durumunda, işsizlere iş buluncaya kadar zekât fonundan aylık bir bütçe (işsizlik maaşı gibi) ayırması zorunludur. İhtiyari işsizlik durumunda ise, çalışmaya gücü yettiği halde rahatını bozmak istemeyen, tembelliğinden dolayı çalışmayı reddeden, günümüzde sıklıkla karşılaşılan, iş beğenmeme durumunda olanlar, her ne kadar fakir olsalar da zekâttan mahrum bırakılırlar.⁶⁰ Bu durumda olanların zekâttan mahrum bırakılması, onların tembelliğe alışmalarına, üretebilecek güce sahip oldukları halde çalışmamalarına engel olmaktır. Bu kimselere zekât vermek gerçek manada ihtiyacı olanların hakkını da ihlal etmek olur. Hz. Peygamber, “*zengine ve gücü kuvveti yerinde olana zekât vermek helal değildir.*”⁶¹ buyurmuştur. İslam, başkasının sırtından geçinmeyi yasaklamış kişiye elinin emeğinden daha hayırlı bir kazanç yoktur telkiniyle bireyi çalışmaya teşvik etmiş, dilenmeyi kesin ifadelerle yasaklamıştır.⁶² Bu bağlamda zekât almaya hak kazanan bir fakire verilecek zekât miktarı fakirlik probleminin çözülmesi bakımından konuya ışık tutacak niteliktedir. Bu konuda Hanefiler fakir ve miskine verilecek miktarın nisab miktarını geçmemesi gerektiğini düşünmektedirler. Ancak Hanefilere göre aile efradının kalabalık olması durumunda aldığı miktar yetmeyeceği takdirde fert başına nisab miktarı verilmesi de uygundur.⁶³ Malikî ve Hanbelilerin çoğunluğu fakir ve miskine bir yıl boyunca ihtiyaçlarına yetecek miktarda zekât verilmesi gerektiği fikrindedirler.⁶⁴ İmam Şafîî ve Ahmed b. Hanbel ise fakir ve miskine ömrü boyunca yetecek miktarda zekâttan pay verilmesinin uygun olacağı görüşündedirler.⁶⁵

Karadavî, bu görüşleri telif ederek zekâtın, fakir ve miskin durumuna göre verilmesi gerektiğini savunur. Ona göre kötürüm, sağlık durumu çalışmaya elverişsiz, çalışma imkânı olmayan kimselere ömrü boyunca yetecek miktarda zekât verilebilir. Çalışmaya gücü yeten, çalışan ama geliri kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimine yetmeyen kimselere ise bir yıllık ihtiyacını karşılayabilecek miktarda zekât verilir.⁶⁶ Karadavî'nin

⁶⁰ Karadavî, *Devrû'z-zekâti*, 23; *Müşkilatu'l-fakr*, 34.

⁶¹ Nesâî, *Zekât*, 5, 99; İbn Mâce, *Zekât*, 1, 589; Hakîm, *Zekât*, 1, 406; İbn Hibbân, *Zekât*, 8, 187; Ebû Ya'lâ, 11, H.no:6199, 62.

⁶² Buhârî, *Zekât*, 2, 123; Müslim, *Zekât*, 2, 720; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-evsat*, 8, H.no: 8725, 310; İbn Ebi Şeybe, *Zekât*, 7, 32.

⁶³ Karadavî, *Fıkhü'z-zekât*, 477; Karadavî, *Müşkilatu'l-fakr*, 95.

⁶⁴ Karadavî, *Fıkhü'z-zekât*, 477; Karadavî, *Müşkilatu'l-fakr*, 95.

⁶⁵ Nevevî, *el-Mecmu'*, 6/193-195; Mardavî, *el-İnsâf*, 3/221; Karadavî, *Fıkhü'z-zekât*, 476; Karadavî, *Müşkilatu'l-fakr*, 94.

⁶⁶ Karadavî, *Fıkhü'z-zekât*, 480; Karadavî, *Müşkilatu'l-fakr*, 98.

bu görüşü ve bakış açısı makasid ve kamu yararı açısından önemlidir. Önemli olan verilen miktar değil bireylerin en azından insan onuruna uygun bir hayat standardı yaşamalarına zemin hazırlamaktır. Bu konuda yer, zaman ve şartlara göre hareket etmek uygun olacaktır. Hz. Ömer'in “*Zekât verdiğiniz kişiyi (zekâtınızla) zengin kılın*”⁶⁷ ifadesiyle işaret ettiği gibi kişiyi ihtiyaç sahibi olmaktan çıkarıp zekât mükellefi seviyesine ulaşmasını sağlamak temel hedef olmalıdır. Ebu Ubeyd'e göre; zekâtтан hisse sahiplerine ödenecek miktar hususunda kesin bir miktar belirtilmemiştir. Hatta o, zekât verilecek kimsenin borçlu olmasını da şart görmeyip, bu konuda veren kimsenin maslahat görmesi durumunda büyük bir hisse vermesinin daha iyi olacağı görüşündedir. Ebu Ubeyd, “bir kimse barınacak bir eve ihtiyacı olan Müslüman salih bir ailenin, malının zekâtından onlara barınacak bir ev satın alabileceğini ve böylelikle mükellef hem zekât görevini yerine getirmiş olur ve hem de hayırlı bir iş yapmış olur.” örneğini verir.⁶⁸

3. NEGATİF GELİR VERGİSİNİN FAKİRLİK PROBLEMİNİ ÇÖZMEDEKİ ROLÜ

Daha önce de ifade edildiği üzere negatif gelir vergisi modern iktisadi sistemlerde zengin ve alt gelire sahip kimseler arasındaki gelir dağılımını düzenlemek ve belirlenen seviyenin altında gelire sahip olanlara destek sağlayarak insan onuruna yaraşır bir hayat temin etmek üzere ekonomistler tarafından önerilen bir sistemdir. Türkiye ve diğer ülkelerde NGV olarak direkt isimlendirilmese dahi aynı amaca hizmet eden bu kapsamda değerlendirilebilecek uygulamalar bulunmaktadır. Bu programlar düşük gelirli çalışan veya hiç çalışmayan bireylerin gelirlerini arttırmaya yönelik uygulamalardır. Bu uygulamaları genel olarak üç ana kategoride tasnif etmek mümkündür. Birincisi; çocuklu ailelere çocuklar için yapılan gelir ve istihdamdaki statüden bağımsız olarak verilen genel desteklerdir. İkincisi işsizlik sigortası, emeklilik maaşı gibi bireylerin istihdam edilme ve istihdam esnasında sağladığı katkıya göre verilen sosyal desteklerdir. Son olarak barınma, sağlık, asgari gelir, engellilik, hamilelik, tek ebeveynli aileler gibi ihtiyaç duruma bağlı olarak verilen desteklerdir.⁶⁹

Kamu gelirlerinden bir kısmının üst gelire sahip kesimden alıp alt ge-

⁶⁷ Ebu Ubeyd, *Kitabu'l-Emvâl*, No:1778, 577; İbn Zenceveyh, *Kitabu'l-Emvâl*, No:1844, 570.

⁶⁸ Ebu Ubeyd, *Kitabu'l-Emvâl*, No:1787, 578

⁶⁹ Ülker Şener, *Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik*, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), (Ankara: 2010), 1-22, 4.

lirlilere doğru transfer niteliği taşıyan negatif gelir vergisinin dünyada ki doğrudan ve dolaylı bazı uygulamaları şunlardır:⁷⁰

3.1. Dünyadaki Negatif Gelir Vergisi Uygulamaları

3.1.1. Asgari Geçim İndirimi

Asgari geçim indirimi, bireylerin veya ailelerin ihtiyaçlarını asgari düzeyde sürdürebileceği en az gelir miktarının vergi dışı bırakılması şeklinde bireylere yansımaktadır. Bu indirimin en rahat uygulanabileceği sistem kişisel gelir vergisinin uygulandığı sistemlerdir. Asgari geçim indirimi bireylerin vergi ödeme güçlerinin hangi gelir düzeyinden başladığını gösteren asgari geçim miktarını belirledikten sonra, o miktarın altında kalan kişilerin vergi dışı bırakılması şeklinde uygulanmaktadır. Bu uygulamanın alt gelir gruplarının vergi yükünü düşürerek gelir dağılımını düzeltici yönde etki sağlayacağı düşünülmektedir. İktisadi iş birliği ve gelişme teşkilatı bünyesinde bulunan ülkelerde miktar ve yöntem bakımından farklılıklar olmakla birlikte tüm gelir gruplarını hedefleyen asgari geçim indirimi uygulaması bulunmaktadır.⁷¹ Günümüzde yaygın kullanılan yöntemde göre, asgari geçim indirim tutarı mükellefin gelirinden düşülmekte ve gelirin kalan kısmı vergilendirilmektedir. Bir diğer uygulama olan dekont sisteminde ise önce mükellefin vergi matrahı üzerinden indirim yapılmadan vergisi hesaplanmakta daha sonra kişisel-ailevi durum dikkate alınarak hesaplanan asgari geçim indirim miktarı bu vergiden düşülerek mükellefin ödemesi gereken vergiye ulaşılmaktadır. Asgari geçim indirimi sistemi ile dolaylı bir bağlantısı olan bölme (katsayı) sisteminde ise ailenin geliri birey sayısına bölünerek vergilendirilmekte ve böylece aile artan oranlı tarife yüzünden üst gelir dilimlerine çekilmektedir. Böylece yüksek oranda vergilendirilmenin önüne geçilmektedir.⁷²

3.1.2. Artan Oranlı Gelir Vergisi Tarifesi

Bu tarife ile artan oranlı bir vergileme sisteminde düşük orandan başlayarak, asgari ücreti vergi dışı bırakma ve asgari ücrette bazı indirimler ya-

⁷⁰ İhsan GÜNAYDIN, Barış YILDIZ, *Vergi Politikası ile Yoksulluk Azaltılabilir mi?* Global Journal of Economics and Business Studies (GJEBS), (Küresel İşletme Çalışmaları Dergisi, Bahar 5/9 (2016), 92.

⁷¹ Fatih Saraçoğlu, *Asgari (En Az) Geçim İndiriminin Vergi Ödeme Gücünün Kavranması Açısından Önemi ve Türkiye'de Uygulama Açısından Gelişimi*, (Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 33-34) 124. Günaydın -Yıldız, *Vergi Politikası ile Yoksulluk Azaltılabilir mi?* 92; Temür, Refah Devleti Kapsamında Negatif Vergi, 6/12 (2017), 7.

⁷² Hüseyin Şen, İsa Sağbaş, *Vergi Teorisi ve Politikası*, (Ankara: Kalkan Ofset, 2015) 239-242; Günaydın -Yıldız, *Vergi Politikası ile Yoksulluk Azaltılabilir mi?* 92.

pılmasına olanak tanıma gibi uygulamalarla alt gelir grubundakilerin kullanılabilir likit gelirlerini arttırma hedeflenmektedir. Bu uygulamalar aile ve çocuk yardımları, işsizlik sigortası ve gelir vergisi indirimleri gibi birçok ek uygulama ile desteklenmektedir. Uygulamaların başarılı olabilmesi için muafiyet, istisna ve indirimlerden yararlananların ağırlıklı olarak üst gelir grubundan olmaması gerekir.⁷³

3.1.3. Vergi İndirimi

Vergi indirim sistemi belirli bir para miktarının vergi yükümlülüğü kapsamında çıkarılması veya dezavantajlı kesimlere tanınan gelir transferi ile çalışmalarını karşılığında gelirlerinin arttırılmasını öngören negatif gelir vergisi ile temel gelir uygulamalarının bazı özelliklerini bünyesinde barındıran bir sistemdir. Vergi indirimlerinin hedef kitlesi gelir testine tabi tutuktan sonra çocuklu aileler, yoksulluk içerisinde bulunan çocuklar, yaşlılar, engelliler ve düşük gelirli aileler gibi dezavantajlı gruplardır. Bu sistemin en bariz faydası programın bir ömür sürmesi nedeniyle yoksullukla mücadelede etkin bir rol üstlenmesidir.⁷⁴

Düşük gelirli çalışanlara gelirlerini arttırma fırsatı veren, kazançlarını vergiden muaf tutan, sigorta prim ödemesi gerektirmeyen ve çocuksuz evlilerin de faydalanabileceği bir uygulamadır. Şartların bulunması durumunda vergi indiriminden faydalananlar belli bir alışma saatiyle sabit bir gelire kavuşmaktadır. Bu sistemden faydalananlar bu şartlara göre NGV aracılığıyla net bir gelir seviyesine ulaşmaktadırlar.⁷⁵

3.1.4. Eğitim ve Sağlık Vergisi İndirimleri

Eğitim ve sağlık vergi indirimleri bireysel veya kurumsal şekilde uygulanabilmektedir. Bireylerin, kendi çocukları adına yaptıkları eğitim ve sağlık harcamaları için yapılan bireysel vergi indirimleridir. Yapılan bağışlardan vergi indirimleri, özel okullara kâr amacı olmaksızın burs veren bireysel veya tüzel vergi mükelleflerine yapılan vergi indirimidir.⁷⁶

⁷³ Günaydın - Yıldız, *Vergi Politikası ile Yoksulluk Azaltılabilir mi?* 93; Temür, *Refah Devleti Kapsamında Negatif Vergi*, 7.

⁷⁴ Günaydın - Yıldız, *Vergi Politikası ile Yoksulluk Azaltılabilir mi?* 93; Temür, *Refah Devleti Kapsamında Negatif Vergi*, 7.

⁷⁵ Günaydın - Yıldız, *Vergi Politikası ile Yoksulluk Azaltılabilir mi?* 94; Temür, *Refah Devleti Kapsamında Negatif Vergi*, 7.

⁷⁶ Günaydın - Yıldız, *Vergi Politikası ile Yoksulluk Azaltılabilir mi?* 94; Temür, *Refah Devleti Kapsamında Negatif Vergi*, 7.

3.1.5. Gönüllü Nakit Gelir Desteği

Asgari gelir desteği, geliri belli bir seviyenin altında kalan tüm vatandaşlara devlet tarafından yapılacak düzenli, nakit gelir transferleridir. Asgari nakit gelir desteği sosyal politikaların sadece çalışan bireyler yanında çeşitli sebeplerle çalışmayan bireylerin de göz önüne alınarak, vatandaşlık politikaları üzerinden verilmesi öngörülen bir haktır. Asgari nakit gelir programları, yardımların hedef kitleleri, verilme şartları ve miktarı açısından ülkeden ülkeye çeşitlilik gösterir.⁷⁷

3.1.6. Mikro Kredi

Mikro kredi, esas itibarıyla devlet tarafından aşırı yoksul insanlara öncelik vermek üzere, gelir getirici bir faaliyette bulunmalarını sağlamak amacıyla duruma göre karşılıksız veya düşük oranda faizlerle verilen küçük bir sermayeyi ifade etmektedir. Bu sistemde bireyler ihtiyaç sahibi olma durumlarına göre mikro kredi alma imkanına sahiptirler.⁷⁸

3.2. Türkiye'deki Negatif Vergi Uygulamaları

Türkiye'de devlet denetimindeki sosyal yardımlar negatif gelir vergisi kapsamında değerlendirilebilir. Devlet tarafından yapılan sosyal yardımları, belirli aralıklarla düzenli olarak verilen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonundan (SYDTF) ayrılan kaynaklar ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) tarafından mütevellî heyetinin kararına göre verilen yardımlar şeklinde iki grupta sınıflandırmak mümkündür. Bu yardımları negatif gelir vergisi olarak isimlendirebiliriz. Kurallı, düzenli ve belli kriterlere dayalı, alanlarda minnettarlık hissettirme oranı düşük, verenler açısından da devletin verdiği bir sosyal yardım olarak görülmesi itibarıyla topluma olumlu olarak yansımaktadır.

Devlet tarafından yapılan yardımların yanında bireysel veya özel sosyal yardımlaşma kurumları tarafından yapılan yardımlar da bulunmaktadır. Bu tür yardımların ihtiyaç sahibi birey ve ailelerin hızlı ve isabetli bir biçimde tespiti ve yardımların bürokratik engellere takılmadan hızlıca ulaşması gibi birçok olumlu yönü vardır. Ancak düzenli olmaması, kimlerin hangi durumlarda faydalanacağını belirsiz olması, bazı durumlarda mütevellînin keyfine bırakılması, üst gelir seviyesindeki bireylerden daha fazla

⁷⁷ Temür, *Refah Devleti Kapsamında Negatif Vergi*, 8.

⁷⁸ Taşçı, Faruk, *Yoksulluğa ve Yoksullara Dönük Ahlak Yaklaşımları*, 493. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9063> Erişim Tarihi: 12 Aralık 2018.

yardım alabilmek için basın ve sosyal medyada yaptıkları reklamların hem lütuf hem de minnettarlık duygusunu oluşturma ihtimali olumsuz yönlerindedir. Buna göre Türkiye’de Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü bünyesinde uygulanan NGV kapsamında değerlendirilebilecek sosyal yardımlar şunlardır: aile yardımları, eğitim yardımları, engellilere yönelik yardımlar, özel amaçlı yardımlar, sağlık yardımları ve yabancılara yönelik yardımlar şeklinde sınıflandırmamız mümkündür.

Aile yardımları kapsamında; gıda, barınma, sosyal konut projesi, yakacak, dullara, muhtaç asker ailelerine, öksüz ve yetimlere ve doğum yapan bayanlara yönelik yapılan nakdi yardımları sayabiliriz. Eğitim yardımları kapsamında eğitim materyal, miktarı ve oranı zaman ve mekâna göre değişkenlik arz eden şartlı eğitim, öğle yemeği, ücretsiz ders kitabı dağıtımı, taşıma barınma ve iaşe, engelli öğrencilerin ücretsiz taşıma gibi yardımların yanı sıra öğrencilerin barınmasına katkı sağlayacak yurt yapımlarını da bu kapsamda değerlendirmek mümkündür. Engellilere yönelik yardımlar kapsamında yapılan yardımlar ise yaşlılık aylığı, engelli aylığı, engelli yakını aylığı, evde bakım yardımı şeklinde sıralanabilir. Özel amaçlı yardımlar; işsizliğin ve yoksulluğun belirgin olduğu bölgelerde aşevleri yardımları, afet- acil durum yardımları, terör zararı yardımları şeklinde sıralanabilir. Sağlık yardımları arasında; engelli ihtiyaç yardımları, sosyal güvencesi olmayan vatandaşlar için genel sağlık sigortaları prim ödemeleri, genel sağlık sigortası katılım payı ödenmesi, şartlı sağlık yardımları zikredilebilir. Son olarak yabancılara yönelik yapılan yardımlar kapsamında ise sosyal uyum yardımı⁷⁹ yabancılara yönelik şartlı eğitim programları ve mültecilere yapılan yardım ve destekleri zikredebiliriz.⁸⁰

3.2.1. Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Düzenli Nakdi Yardım Programı

Kadınların yoksulluktan daha fazla etkilendiği gerçeğinden hareketle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından eşi vefat etmiş Kadınlar için bir nakit sosyal yardım programı geliştirilmiştir. Sosyal politika anlayışı çerçevesinde, ilgili vakfın mütevelli heyeti tarafından yardım programından yararlanmasına yönelik karar verilen eşi vefat etmiş kadınlara muhtaç-

⁷⁹ Sosyal Uyum Yardım Programı (SUY), AB tarafından finanse edilen ve BM Dünya gıda programı (WFP), Türk Kızılayı ve ASPB arasında oluşturulan ortaklıkla uygulanan bir yardım programıdır. <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/yabancilara-yonelik-yardimlar> Erişim Tarihi: 12 Aralık 2018

⁸⁰ Detaylı bilgi için bkz. <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz> Erişim Tarihi: 12 Aralık 2018

lıkları ve şartları sağlama durumları devam ettiği süre içerisinde aylık veya iki aylık periyotlarla düzenli nakdi yardım verilmektedir.⁸¹

3.2.2. Barınma Yardımları

Oturulamayacak derecede eski bakımsız ve sağlıklı evlerde yaşayan muhtaç vatandaşlara evlerinin bakım ve onarımı için aynı veya nakdi olarak yapılan yardımlardır. Bu yardım programı sayesinde evlerinin bakımını yapamayacak durumda olan ve kötü şartlarda hayatını idame ettiren vatandaşlar sağlıklı bir yaşam ortamına kavuşmaktadır. İhtiyaca göre 15.000, 20.000, 25.000 TL kadar destek verilmektedir. Ödeme zamanına mütevellî heyeti karar vermektedir.

Toplu Konut İdaresi tarafından sosyal güvencesi olmayan, fakir ve muhtaç durumda olan vatandaşlara yönelik, ev sahibi olmaları amacıyla yapılan bu yardımlar da barınma kapsamında değerlendirilebilir. Ödemeler, 1+1, 2+1 konutlarda farklı oranlarda aylık yapılmaktadır.⁸²

3.2.3. Eğitim Yardımları

Yoksul kesimlerin eğitim imkânlarına erişilebilirliğinin düşük olması, eğitimde fırsat eşitliğini ortadan kaldırmakta ve yoksulluğun nesilden nesile aktarılmasını beraberinde getirmektedir. Etkili bir sosyal yardım politikasının oluşturulmasında ve yoksullukla mücadelenin başarılı olmasında eğitim faktörü kritik bir önem taşımaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı bu gerçekten hareketle fon kaynağının büyük bir kısmını eğitim yardımları için kullanmaktadır.⁸³

3.2.4. Şartlı Eğitim Yardımı

Nüfusun en yoksul % 6'lık kesiminde yer alan ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ailelere, çocuklarının okula devam etmeleri şartıyla, "Şartlı Eğitim Yardımı" yapılmaktadır. Kız çocuklarına yapılan yardım miktarı erkek çocuklarına yapılan yardım miktarından daha yüksektir.⁸⁴

⁸¹ Detaylı bilgi için bkz. <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz> Erişim Tarihi: 12 Aralık 2018

⁸² Detaylı bilgi için bkz. <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz> Erişim Tarihi: 12 Aralık 2018

⁸³ Detaylı bilgi için bkz. <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz> Erişim Tarihi: 12 Aralık 2018

⁸⁴ Detaylı bilgi için bkz. <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz>, 12 Aralık 2018

3.2.5. Asgari Geçim İndirimi

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 32. maddesine göre ücretin gerçek usulde vergilendirilmesinde asgari geçim indirimi uygulanır.⁸⁵ Bu uygulama sadece gerçek usulde vergilendirilen ücretliler açısından geçerlidir. İndirimin miktarı kişinin medeni haline ve çocuk sayısına göre belirlenmektedir. Gelir düzeyi ne olursa olsun gerçek usulde vergilendirilen tüm ücretliler bu uygulamadan yararlanabilmektedirler. Asgari geçim indirimi; ücretin elde edildiği takvim yılı başında geçerli olan ve sanayi kesiminde çalışan 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgari ücretin yıllık brüt tutarının mükellefin kendisi için %50'si, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi için %10'u, çocukların her biri için ayrı ayrı olmak üzere; ilk iki çocuk için %7,5 diğer çocuklar için %5'idir. Bu durumda, evli eşi çalışmayan ve 4 çocuğu olan bir asgari ücretli için toplam indirim oranı $(\%50 + \%10 + \%7,5 + \%10 + \%5) = \%90$ 'dır. Dünyada da detaylarda bazı farklılıklar olmak üzere uygulanan asgari geçim indirimi, gelir elde eden kişinin eline geçen net ücretini arttırıcı bir etki oluşturmaktadır.⁸⁶

3.2.6. Engelli ve Engelli Yakını Aylığı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca 2022 sayılı kanun kapsamında "65 yaşını doldurmuş, nafaka bağlanmamış veya bağlanması mümkün olmayan muhtaç, güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına aylık bağlanması hakkında kanun kapsamında 65 yaş üstündekilere ve engelli vatandaşlara SGK kaydı olmamak ve aylık geliri, asgari gelirin 1/3'ünden az olması şartıyla bağlanan nakit ve düzenli aylıklardır. Bu aylıklar 2018 yılında yaşlılar için 543,27 TL, %40-69 arasındaki engelliler için 433,68 TL ve %70 üstü engelliler için 650,52 TL'dir. Bu nakit ödemelerde asgari gelir desteği niteliğindedir. Aynı kanun kapsamında muhtaç olan engelli yakınları için de aylık 433,68 TL ödenmektedir.⁸⁷

3.2.7. Evde Bakım Yardımı

2828 sayılı kanun kapsamında ağır engelli olduğuna dair sağlık kurulu raporu bulunan, hanede kişi başına düşen geliri 967,27 TL'den az olan aileler için aylık 1.179,40 TL ödenmektedir.⁸⁸

⁸⁵ 193 sayılı Gelir Vergisi Kanun Maddesi için bkz. http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuatek/gerekliler/GVK/cilt_1_193_sayili_kanun.pdf 12 Aralık 2018

⁸⁶ Pehlivan, *Vergi Hukuku*, 206; Kızılot, Taş, *Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi*, 231.

⁸⁷ Veriler için bkz. <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/engellilere-yonelik-yardimlar> 12 Aralık 2018

⁸⁸ Detaylı bilgi için bkz. <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz>, 12 Aralık 2018

3.2.8. Doğum Yardımı

Türk vatandaşları ve mavi kart sahiplerine,⁸⁹ 15.05.2015 tarihi ve sonrasında canlı doğan birinci çocuğu için 300 TL, ikinci çocuğu için 400 TL, üçüncü ve sonraki çocukları için 600 TL doğum yardımı yapılır. Bu yardım Türk vatandaşı olan anne veya babaya, her ikisi de Türk vatandaşı ise anneye yapılır.⁹⁰

3.2.9. Kadın İstihdamının Desteklenmesi İçin Büyükanne Projesi

Kadın istihdamının desteklenmesi için büyükanne projesi'nin amacı, 3 yaşını doldurmamış torununa bakan büyükannelere verilecek yardım ile hâlihazırda çalışıyor olan kadınların iş gücü piyasasından çekilmelerini önlemek ve çocuklara büyükanneleri ile birlikte büyüme imkânı sağlayarak kültür aktarımına destek olmaktır. Büyükanne Projesi kapsamında, annenin fiilen çalışıyor olması kaydıyla, 3 yaşını doldurmamış torununa bakan büyükannelere karşılıksız maddi destek verilmektedir.⁹¹ Ülkemizde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı veya diğer Bakanlıklar bünyesinde uygulanan süreli veya süresiz her türlü sosyal yardımları aile bütçesine katkı sağlaması ve ek gelir olması kapsamında Negatif gelir vergisi bağlamında değerlendirilmek mümkündür.

SONUÇ

Fakirleri topluma kazandırma, temel gereksinimlerini karşılama veya en azından kendi kendine yetebilir bir seviyeye getirmeye yönelik faaliyetler, gelişmiş toplumlarda süregelen bir uygulamadır. İslam fakirliği inanç, ahlak, doğru düşünme, aile ve toplum için bir tehlike olarak gördüğünden bu tehlikeye karşı tutarlı ve çözüme yönelik tedbirler almaktadır. Alınan tedbirlerin başında da malî sisteminin temel yapı taşını oluşturan zekât gelmektedir. Zengin ve fakir arasında köprü vazifesi gören bu malî ibadet sayesinde toplumda barış ve huzurun hâkim olması hedeflenmektedir. İktisadi açıdan zekât aracılığıyla zenginlerden fakirlere aktarılan meblağlar, fakirler tarafından temel ihtiyaçların karşılanmasında kullanılmaktadır. Bu şekilde zengin kimseler fakirlik oranının düşmesine katkı sağlamaktadır. Fakir de

⁸⁹ Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve bunların 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 28 inci maddesinde belirtilen altsoylarına verilen ve söz konusu maddede belirtilen haklardan faydalanabileceklerini gösteren resmi belgedir.

⁹⁰ Detaylar için bkz. <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/aile-yardimlari>, 12 Aralık 2018

⁹¹ Temür, *Refah Devleti Kapsamında Negatif Vergi*, 9.

temel gereksinimlerini karşılarken piyasada arz ve talep dengesi oluşturup piyasaya canlılık getirmiş olacak neticede dolaylı yoldan zenginlerin kazanmasına neden olacaktır. Zekâtın harcama kalemleri arasında ilk olarak fakir ve miskinlerin zikredilmesi zekâtın teşri amacını oluşturan unsurlardan bir tanesini göstermesi açısından önemlidir. İslam zekât aracılığıyla fakirlik problemini tamamen kökten çözüme kavuşturamasa da asgari bir seviyeye ulaştırmada etkin bir mücadele sergilemiştir. Zekât potansiyelinin doğru ve sistemli bir şekilde organize edilmesi durumunda fakirlikle mücadelede zekâtın rolü daha belirgin olarak ortaya çıkacaktır.

Negatif gelir vergisi, geliri belli bir seviyenin altında kalan herkesi kapsamaması, yardım transfer edilen kişilerin onurunu koruması, dağılık durumda olan sosyal yardımları tek çatı altında toplayarak sosyal güvenlik sistemini basitleştirmesi gibi olumlu yönleriyle temayüz etmektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kalkınma planları hayata geçirilirken gelir dağılımında oluşan büyük eşitsizlikler sonucunda ortaya çıkan yoksul taban ihmal edilmektedir. Özellikle ekonomik kalkınmada bilgi ve beşerî sermayenin öneminin sıkça vurgulandığı günümüzde, yoksulluk nedeniyle bu alanlara yeterince yatırım yapılamaması, kendilerini geliştiremeyen kitlelerin ortaya çıkmasına neden olmakta ve kalkınmanın önünde ekonomik ve sosyal bir sorun olarak durmaktadır. İhmal edilen bu kesim modern devletlerde negatif gelir vergisi ile desteklenmektedir. Bu sistemle dünya üzerindeki fakirlerinin gelirlerinin arttırılması ve insanın onura yakışır bir hayat sürmesi amaçlanmaktadır.

Batılı ülkelerde ve zekâtın sistemleşmediği İslam ülkelerinde fakirlikle mücadele kapsamında ismi sarahaten zikredilmese de negatif gelir vergisi kapsamına giren yardımlar aracılığıyla zengin fakir arasındaki adaletsiz gelir dağılımı bir miktar telafi edilmeye çalışılmaktadır. İnsan onuruna yakışır bir standardı yakalamaları için bireylere gereken aynı ve nakdi yardımlarla bu açık kapatılmaya çalışılmaktadır. Malezya, Endonezya ve Sudan gibi zekâtın sistemleştiği İslam ülkelerinde ise devlet bu görevi zekât aracılığıyla yerine getirmektedir. Zekât, fakirlik problemini tamamen ortadan kaldırmak olmasa da en azından fakir ve zengin arasındaki gelir açığını azaltma ve adaletli gelir dağılımına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda ülkemizde düzenli bir sistemle olmasa da STK'lar aracılığıyla muhtelif mükelleflerden toplanan zekât gelirleri fakir ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılmaktadır. Yukarıda bahsi geçen yardımlar da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde düzenli bir şekilde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır.

Zekât ve Negatif gelir vergisi fakirliği azaltmada etkin bir rol üstlenmektedir. Zekâtın devlet tarafında sistemli bir organizasyonla toplanıp dağıtılması durumunda fakirliği önlemede daha etkin rol oynayacağı kanaatindeyiz.

Zekât ve Negatif gelir vergisi fakirliği azaltma noktasında aynı paydada bulunmaktadır. İslam hukukunda nisab miktarı mala sahip olmayanların yararlandığı zekât, batılı ülkelerde devletin belirlemiş olduğu asgari geçim sınırının altında bir gelire sahip olanların faydalandığı, zekât müessesesinden esinlendiği düşünülen negatif gelir vergisi olarak uygulanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abdulkaki, Muhammed Fuad. *Mu'camu'l mufehres li elfâzi'l Kur'ani'l Kerim*. Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 2010.
- Acem, Refik. *Mevsûatu mustalahâti usûli'l-fikhi inde'l-muslimîn*. Lübnan: Mektebetu Lübnan, 1998.
- Aktan, Coşkun Can - Vural, İstiklal Yaşar. *Yoksullukla Mücadele Ve Negatif Gelir Vergisi Önerisi*. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, 2002.
- Akyüz, Vecdi. *Zekât*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2009.
- Aynî, Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed Bedreddin el-Aynî. *el-Binâye fi şerhi'l-hidâye*. Beyrut: Daru'l fikr, 1990.
- Beyhakî, Ahmed. *es-Sünen's-sagir*. "Zekât". thk. Abdulmuti Emin Kal'acî. Pakistan: Dirasetü'l İslamiyye, t.y.
- Bezmül, Muhammed b. Omar b. Salim. *Ahkamu'l-fakr ve'l miskin*. Beyrut: Daru'l Beşâiri'l İslamiyye, 1999.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukukî İslâmiyye ve İstılahatı Fıkhiyye Kamusu*. İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1990.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Fıkıh İlmi ve İslam Hukuku Terimleri Sözlüğü*. Haz. Abdullah Kahraman. İstanbul: Nizamiye Akademi, 2016.
- Buhârî, Muhammed B. İsmail. *el-Câmiu's-sahîh el-muhtasar el-müsned min umuri rasûlilehi sallahu aleyhi ve selem ve sünenihi ve eyyemihi*. thk. Muhammed Zühayr b. Nâsır. Beyrut: Dar Tavk'un-Necât, 2001.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali Razî. *Akhâmu'l-kurân*. thk. Abdusselam Muhammed Ali Şahin, Beyrut: Daru'l Kutubi'l İlmiyye, 2007.
- Cevherî, Ebu Nasr İsmâil b. Hammâd. *es-Sıhah tacû'l-luga ve sıhah'ul-arabiyye*. Kahire: Dar'ul Hadis, 2009.
- Cezîrî, Abdurrahman. *Kitabu'l fıkhi alâ mezâhibi'l erbea*. Kahire: Mektebetü't Tefikiyye, t.y.

- Cürcânî, Ali b. Muhammed. *Kitâbu't-tarîfât*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1983.
- Demir, Şehmus. *Zekâtın Kur'ân-ı Kerim'de Kavramsal Çerçevesi*. "Bir Sosyal Güvenlik Kurumu Olarak Kur'ân ve Sünnet'te Zekât". İstanbul: Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi İsav, 2008.
- Ebü Hayyân, Muhammed b. Yusuf el-Endülüsî. *Tefsir'u bahru'l-muhît*. thk. Adil Ahmed Abdü'lmevcud - Ali Muhammed Avad. Beyrut: Daru'l Kutubi'l İlmiyye, 2010.
- Ebü Ya'lâ, Ahmed. *Müsned Ebî Ya'lâ*. thk. Hüseyin Selim Esed. Dımeşk: Dâr El-Me'mûn Lit-Turas, 1984.
- Ebü Dâvûd, el-Sicistânî. *Sünen Ebî Dâvûd*. thk. Muhammed Avâme. Beyrut: Muessesetu'r-Rayyân, 1998.
- Ebu Hakkah, Ahmed. *Mu'camu'n-nefâis el-vasît*. Beyrut: Dar'un Nefais, 2011.
- Ebu Ubeyd, Kasım b. Sellâm. *Kitabu'l-emvâl*. thk. Muhammed Amara. Kahire: Daru's Selam, 2009.
- Ebu Zehra, Muhammed. *Uygulamalı Zekât Hukuku*. "Temel Kaideler". Konya: Selçuklu Matbaası, 1978.
- Erginay, Akif. *Kamu Maliyesi*. Ankara: Savaş Yayınları, 1994.
- Erkal, Mehmet. *Zekât Bilgi ve Uygulama*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2008.
- Erkal, Mehmet. "Zekât", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 2013, 44/207-209.
- Ferâhîdî, Ebü Abdirrahmân Halil b. Ahmed. *Kitabu'l ayn muretteben ala ahrufi'l mu'cem*. thk. Abdulhamid Handevî. Beyrut: Daru'l Kutubi'l İlmiyye, 2003.
- Ferrâ, Ebu Ya'la Muhammed b. Hüseyin. *Ahkâmu's-sultaniyye*. tsh. Muhammed Hamid El-Fıkhî, Kahire: Mektebetü'l Ezheriyye Li't-Türâs, 2016.
- Fîrûzâbâdî, Ebü't-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'küb b. Muhammed. *el-Şâmûsü'l-muhît*. Kahire: Dar'u Tıbaat'ül Hadise, 2010.
- Gazalî, Ebü Muhammed b. Muhammed. *İhya'u ulumu'd dîn*. thk. Ali Muhammed Mustafa - Said Muhasinî. Dımaşk: Daru'l Feyhâ-Daru'l Manhal Naşırûn, 2010.
- Gözübenli, Beşir. *Zekât-Fitre Nisablarının Değerlendirilmesi Sempozyumu*. V. İslam Hukuku Anabilim Dalı Koordinasyon Toplantısı. 2-4 Haziran Kızılcahamam. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2008.
- Gözübenli, Beşir. *İslam'a Giriş; Ana Konulara Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2008.
- Günaydın, İhsan - Yıldız, Barış. *Vergi Politikası İle Yoksulluk Azaltılabilir Mi?* Global

- Journal Of Economic Sand Business Studies (Gjebes), Küresel İşletme Çalışmaları Dergisi, 5 (Bahar 2016), 9/90-104. <http://denetimakademisi.com/wp-content/uploads/2017/07/vergi-politikasi-ile-yoksulluk-azaltilabilir-mi.pdf> Erişim Tarihi: 12. Aralık 2018
- Hakim, en-Neysâbüri. *el-Müstedrek Ala's-Sahihayn*. thk. Yusuf Abdurrahman el-Meraşlı, Beyrut: Daru'l-Marife, 1990.
- Hamidullah, Muhammed. *İslam'ın Hukuk İlmine Yardımları*. Drl. Salih Tuğ. İstanbul: Milliyetçiler Derneği Yayınları, 1962.
- Hiraşî, Abdusselam. *Fıkhu'l fukarâi ve'l mesakîn fi'l kitabi ve's sünne*. Riyad: Daru'l Mueyyed, 2002.
- İsfehânî, Rağîb. *Müfredâtü'l-elfâzi'l-Kur'ân*. Beyrut: Mektebet'ül-Asriyye, 2009.
- İbn Kudâme, Ebu Muhammed Muvaffaddin Abdullah b. Ahmed b. Muhammed. *el-Kâfi fi fikh'i'l imami'l mübeccel Ahmed b. Hanbel*. thk. Muhammed Faris - Mas'adabdul Hamid Sâdanî, Beyrut: Daru'l Kütübî'l İlmiyye, 1994.
- İbn Mâce, Muhammed. *Sünen İbn Mâce*. thk. Muhammed Fuad Abdalbaki. Beyrut: Dâru'l İhyâi'l-Kütüb'il-Arabiyye, t.y.
- İbn Manzûr, Cemâluddin Ebû'l- Fadl Muhammed b. Mukrim el-İfrîkî. *Lisânü'l-arab*. Beyrut: Dâru's Sâdr, 1994.
- İbn Zenceveyh, Ebu Ahmed Hamid b. Muhalled b. Kuteybe. *Kitabu'l-emvâl*. Beyrut: Daru'l Kütübî'l İlmiyye, 2006.
- İbn Abidîn, Muhammed Emin. *Reddu'l muhtâr alâ durri'l muhtâr şerh tenviru'l ebsâr*. thk. Adil Ahmed Abdulmevcud - Ali Muhammed Muavvad, Beyrut: Daru'l Kütübî'l İlmiyye, 1994.
- İbn Ebî Şeybe, Abdullah. *Musannef İbn Ebî Şeybe*. thk Muhammed Avvâme, Cidde: Dâr el-Kible, 2006.
- İbn Hanbel, Ahmed. *Müsned*. thk. Şuayb El-Arnaûd. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1990.
- İbn Hibbân, Muhammed. *Sahihi ibn Hibbân bi tertibi ibn Belbân*. thk. Şuayb El-Arnaûd. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1993.
- İbn Huzeyme, Muhammed. *Sahih İbn Huzeyme*. thk. Muhammed Mustafa el-Âzami. Beyrut: Mektebu'l- İslamî, 1970.
- İbni Kesir, Ebî'l Fidâ İsmail b. Ömer. *Tefsiru'l Kur'âni'l Azîm*. thk. Ebû Muaviye Mazin b. Abdurrahman el-Buhasâli. Suudi Arabistan: Daru's-Sıddîk, 2011.
- İbn Nuceym, Zeynüddin Zeyn b. İbrahim b. Muhammed. *Bahru'r-râik şerhu Kenzu'd-dekâik*. Beyrut: Daru'l Kütübî'l İlmiyye, t.y.
- İbn Rüşd, Ebû'l Velid Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî

- el-Endülüsi. *Bidayetu'l-müctehid nihâyetül muktesid*. Kahire: Daru'l Hadis, 2004.
- İbnu'l Arabî, Ebû Bekir Muhammed B. Abdullah. *Ahkâmu'l-Kurân*. thk. Muhammed Abdulkadir Ata. Beyrut: Daru'l Kütübi'l İlmiyye, 2008.
- İbnu'l Humam, Kemaluddin Muhammed b. Abdulvahid es-Sivasi. *Şerhu Fethu'l-kadîr*. Kahire: Mektebe ve Matbaatu'l Babi'l Halebi, 1970.
- Kallek, Cengiz. "Miskin". *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*. 30/183-184 Ankara: TDV Yayınları, 2005.
- Karadavî, Yusuf. *Fıkhü'z-zekâti diraseten mukaraneten li ahkamihe ve felsefetihe fi davi'l Kur'âni ve's- sünne*. Beyrut: Müessesetü'r Risale Naşirun, 2014.
- Karadavî, Yusuf. *Devrü'z zekâti fi ilacı müşkilâti'l iktisadiyye ve şuruti nicahihe*. Kahire: Daru'ş Şurûk, 2001.
- Karadavî, Yusuf. *Müşkiletu'l fakri ve keyfe alacehe'l İslam*. Beyrut: Müessesetü'r Risale, 1985.
- Karâfi, Şihâbuddîn Ahmed Bin İdrîs. *ez-Zahira*. thk. Muhammed Hüccî. Beyrut: Dâru'l Garbi'l-İslâmî, 1994.
- Kâsânî, Alauddin Ebû Bekr b. Mes'ud. *Bedâiu's-sanâi' fi tertîbiş şerâi*. Beyrut: Daru'l Kütübi'l İlmiyye, 1997.
- Kızılot, Şükrü - Taş, Metin. *Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi*. Ankara: Gazi Kitapevi, 2013.
- Kurtubî, Ebî Abdillâh Muhammed b. Ahmed. *Camiu' li ahkâmu'l Kurân*. thk. Muhammed İbrahim Hifnevi - Mahmud Hamid Osman. Kahire: Daru'l Hadis, 2010.
- Mannan, A. Muhammed. *İslam Ekonomisi Teori ve Pratik*. trc. Bahri Zengin. İstanbul: Fikir Yayınları 4/1973.
- Mardavî, Aladdin Ebi'l Hasan Ali b. Süleyman. *el-İnsâf fi ma'rifetir'r-râcih min'el hilaf ala mezhebi'l imami'l mübeccel Ahmed İbni Hanbel*. thk. Muhammed Hamid el-Fakî. Beyrut: Dar İhya Turasi'l Arabî, 1986.
- Maverdî, Ebi'l Hasan Ali b. Muhammed b. Habib. *Ahkamu's-sultaniyye ve'l vilayetü'd diniyye*. Kahire: Şirketu'l Küds li'n Neşr ve't Tevzi', 2014.
- Merginânî, Burhaneddin Ebi'l Hasan Ali b. Ebi Bekir b. Abdulcelil. *el-Hidâye şerhu bidâteyü'l mübtedi'*. Beyrut: Daru'l Kütübi'l İlmiyye, 1990.
- Mevsilî, Ebû'l-Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd b. Mevdud. *el-İhtiyar li-ta'lili'l-muhtar*. thk. Ali Abdulhamid Ebû'l Hayr- Muhammed Vehbi Süleyman, Beyrut: Daru'l Hayr, 1998.
- Meydanî, Abdulgani el-Ganimi. *el-Lübâb fi şerhi'l Kitâb*. thk. Abdurrezzak Mehdi. Beyrut: Daru'l Kütübi'l Arabî, 2008.

- Müslim, İbn el-Haccâc. *Sahih-i Müslim*. thk. Muhammed Fuad Abdulbakî. Beyrut: Daru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1991.
- Nesâî, Ahmed. *Sünen en-Nesâî*. thk. Abdulfettâh Ebû Gudde. Mektebetü'l-Halep, Matbabatü el-İslâmiyye, 1986.
- Nevevî, Ebu Zekeriyâ Muhyiddin Yahya b. Şeref b. Nuri. *el-Mecmu' şerhi'l mühezzeb liş-Şirazi*. thk. Muhammed Necib el-Mutii'. Cidde: Mektebetü'l İrşâd, t.y.
- Nevevî, Ebu Zekeriyâ Muhyiddin Yahya b. Şeref b. Nuri. *Ravdatu't-tâlibîn ve umdetü'l muttakîn*. thk. Zuheyr Şaviş. Beyrut: Mektebetü'l İslamiyye, 1991.
- Öncel, Türkan. "Gelirin Yeniden Dağılım Politikası Aracı Olarak Negatif Gelir Vergisi". Maliye Araştırma Merkezi Konferansları. 28. Seri, 1981-82, İstanbul: 1982.
- Pehlivan, Osman. *Vergi Hukuku*. Trabzon: Celepler Matbaacılık, 2017.
- Razî, Muhammed Razî Fahrüddin b. Diyaüddin. *Tefsîru'l kebîr (mefâtiḥul gayb)*. thk. Halil Muhyiddin Meys. Beyrut: Daru'l Fikr, 1995.
- Ruheybânî, Mustafa es-Suyutî. *Matalibu uli'n nuḥâ fi şerhi gâyeti'l müntehâ*. Dımeşk: Menşurât Mektebetü'l İslami, t.y.
- Sabık, Seyyid. *Fıkhü's-sünne*. Kahire: Daru'l Fethi'l İ'lami'l Arabî, 1994.
- Saraçoğlu, Fatih. *Asgari (En Az) Geçim İndiriminin Vergi Ödeme Gücününün Kavranması Açısından Önemi Ve Türkiye'de Uygulama Açısından Gelişimi*. Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi. 33-34/124. <https://Docplayer.Biz.Tr/158887-Asgari-En-Az-Gecim-İndiriminin-Vergi-Odeme-Gucunun-Kavranmasi-Acisindan-Onemi-Ve-Turkiye-De-Uygulama-Acisindan-Gelisimi.Html> Erişim Tarihi: 12 Aralık 2018;
- Sayes, Muhammed Ali, v. dğr.. *Tefsir ayâti'l ahkâm*. Beyrut: Daru'l-Esir, 1994.
- Serahsî, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl. *el-Mebsût. 1-XXX*, Beyrut: Daru'l Ma'rife, 1993.
- Sosyal Uyum Yardım Programı (SUY), AB Tarafından Finanse Edilen ve BM Dünya Gıda Programı (WFP), Türk Kızılayı ve Aspb Arasında Oluşturulan Ortaklıkla Uygulanan Bir Yardım Programıdır. <https://Sosyalyardimlar.Aile.Gov.Tr/Yabancilara-Yonelik-Yardimlar> Erişim Tarihi: 12 Aralık 2018
- Şafîî, Muhammed b. İdris. *Umm*. thk. Rifat Fevzi Abdulmuttalib. Mansura: Daru'l Vefa Li't Tıbaa, 2001.
- Şen, Hüseyin - Sağbaş, İsa. *Vergi Teorisi ve Politikası*. Ankara: Kalkan Ofset, 2015.
- Şener, Ülker. *Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik*. Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV). Ankara: 2010.

- Şevkanî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ali b. Muhammed el- Havlanî. *Fethü'l kadir: el- câmi' beyne fenneyi'r-rivaye ve'd- diraye min ilmi't-tefsir*. thk. Seyyid İbrahim. Kahire: Daru'l Hadis, 1993.
- Taberânî. *el-Mu'cemu'l-evsat*. thk. Târik b. Avadallah. Kahire: Dar el-Harameyn, 1995.
- Taberî, Ebu Cafer b. Cerîr Muhammed b. Cerîr b. Yezid. *Câmiü'l- beyân an te'vili âyi'l Kur'ân*. thk. İslam Mansur Abdulhamid. Kahire: Daru'l Hadis, 2010.
- Taşçı, Faruk. *Yoksulluğa ve Yoksullara Dönük Ahlak Yaklaşımları*. 481-514. [Http://Dergipark.Gov.Tr/Download/Article-File/9063](http://Dergipark.Gov.Tr/Download/Article-File/9063) Erişim Tarihi: 12 Aralık 2018.
- Temür, Yusuf. *Refah Devleti Kapsamında Negatif Vergi ve İslam Ekonomisinde Zekât Müessesesi*. Balkan Sosyal Bilimler Dergisi. 6/12 (2017) 1-11
- Ûdeh, Halil Ebû Ûdeh. *et-Tatavvuru'd-dilâli beyne lugati's-sîri'l-câhilî ve lugati'l-Kur'âni'l-Kerîm*. Ürdün: Mektebetü'l-Menâr, 1985.
- Yazgan, Turan. *Sosyal Güvenlik Açısından Zekât*. Ankara: TDV Yayınları-167, 1995.
- Yılmaz, Şiir v. dğr.. *İktisat Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları, 2011.
- ez-Zemahşerî, Ebi'l Kasım Carullah Mahmud b. Ömer b. Ahmed. *Esasu'l-belağa*. thk. Muhammed Basil Uyunu's Sûd. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1998.
- ez-Zuhayli, Vehbe. *el-Fıkhü'l-islâmiyye ve edilletuhu*. Dimaşk: Dâru'l-Fikr, 1989.
- Yavuz, Yunus Vehbi. *İslâmîda Zekât Müessesesi*. İstanbul: Feyiz Yayınları, 1972.